

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Lenka Krátká

Obhájce v trestním řízení

Diplomová práce

Olomouc 2011

Já, níže podepsaná Lenka Krátká, autorka diplomové práce na téma „Obhájce v trestním řízení“, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb. správci

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, Olomouc 771 47, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích v informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, kterou je Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Obhájce v trestním řízení“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Lipové dne 21. 3. 2011

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi za odborné vedení, spolupráci a cenné připomínky, které mi poskytl v průběhu psaní této práce.

OBSAH:

Seznam použitých zkratk.....	6
Úvod.....	7
1. Právo obviněného na obhajobu.....	9
1.1. Ústavněprávní limity.....	9
1.2. Obhajoba materiální.....	12
1.3. Obhajoba formální.....	15
1.4. Právo obviněného požadovat od všech orgánů činných v trestním řízení, aby byly vyjasněny i všechny okolnosti svědčící v jeho prospěch.....	17
2. Právo na účast obhájce – úprava od roku 1961 až po současnost.....	19
3. Postavení obviněného a jeho právo na obhajobu.....	23
3.1. Obviněný jako procesní strana.....	23
3.2. Obviněný jako důkazní prostředek.....	24
3.3. Obviněný jako předmět výkonu rozhodnutí.....	25
4. Obhájce v trestním řízení.....	27
4.1. Účast obhájce při vyšetřovacích úkonech.....	28
4.2. Pluralita obhájců.....	31
4.2.1 Substituční zastoupení.....	34
4.3. Nutná obhajoba.....	34
4.3.1. Zproštění od nutné obhajoby a vyloučení advokáta.....	36
4.4. Vyloučení obhájce a zproštění obhájce.....	38
4.5. Obstarávání důkazů obhájcem.....	39
4.6. Osoby se samostatnými obhajovacími právy.....	43
4.6.1. Zákonný zástupce.....	44
4.6.2. Osoby se samostatnými obhajovacími právy.....	45
5. Postavení obhájce v jednotlivých stádiích trestního řízení.....	46
5.1. Přípravné řízení.....	46

5.1.1. Postup před zahájením trestního stíhání.....	47
5.1.2. Zahájení trestního stíhání.....	48
5.2. Hlavní líčení.....	50
5.3. Opravné řízení.....	51
5.4. Zvláštní způsoby řízení.....	52
5.4.1. Řízení proti uprchlému (§ 302 – 306a TŘ)	53
5.4.2. Řízení ve věcech mladistvých (§ 291 TŘ, zákon o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb.).....	53
5.4.3. Řízení před samosoudcem (§ 314a – 314g TŘ).....	54
Závěr.....	56
Seznam použité literatury.....	58
Monografie.....	58
Odborný časopis.....	59
Právní předpisy.....	60
Judikatura.....	60
Internetová stránka.....	61
Ostatní zdroje.....	61
Shrnutí.....	62
Klíčová slova.....	63

Seznam použitých zkratk

LZPS	Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady ze dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky pod č. 2/1993 Sb., ve znění úst. zák. č. 162/1998 Sb.
Úmluva	Zákon č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod
MPOPP	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, přijatý ve formě vyhlášky Ministerstva zahraničních věcí Československé socialistické republiky č. 120/1976 Sb.
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
AZ	Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů
ZSM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Právo obviněného na obhajobu patří mezi základní zásady trestního řízení. Toto právo je zakotveno v několika dokumentech, a to jak na úrovni vnitrostátní – v Listině základních práv a svobod (dále jen LZPS), tak i na úrovni mezinárodní – v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech (dále jen MPOPP), Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen Úmluva) a dalších. V LZPS nalezneme úpravu této problematiky v hlavě páté, kde jsou upravena práva na soudní a na jinou ochranu, v článku 37 odst. 2 je pak upraveno právo každého na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Co se týče MPOPP, zde je právo na obhajobu zakotveno v čl. 14 odst. 3 písm. d).¹

Právo obviněného na obhajobu je tak zakotveno jako jedno ze základních lidských práv, a proto je nelze pojímat jako pouhé oprávnění samotného obviněného. Teorií i judikaturou je dovozováno, že právo obviněného na pomoc obhájce znamená právo na účinnou právní pomoc při obhajobě, což implikuje též právo na konfliktu prostého obhájce, protože pouze stoprocentně nezávislá obhajoba může být účinná a zákonná.²

Obhájcem v trestním řízení může být pouze advokát. Advokátem je ten, kdo je zapsán v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou (§ 4 zákona o advokacii, dále jen AZ), která zapíše do seznamu advokátů každého, kdo získal vysokoškolské vzdělání na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v ČR, vykonával po dobu alespoň tří let právní praxi jako advokátní koncipient, složil advokátní zkoušku a splňuje další požadavky uvedené v § 5 odst. 1, 2 AZ.³

Obhájce v českém trestním řízení není stranou. V trestním řízení vystupuje a jedná jménem obviněného, a to zásadně v jeho prospěch. Je povinen poskytovat obviněnému potřebnou právní pomoc, účelně využívat k hájení jeho zájmů prostředků a způsobů obhajoby uvedených v zákoně, zejména pečovat o to, aby byly

---

¹ čl. 14 odst. 3 písm. d) MPOPP: „Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má mít tyto minimální záruky: má být souzen za své přítomnosti a obhajovat se osobně nebo prostřednictvím obhájce, kterého si sám zvolí; má být poučen o svých právech a má mu být poskytnuta právní pomoc v každém případě, kdy toho zájmy spravedlnosti vyžadují, a aniž by v takovém případě sám platil náklady, jestliže nemá dostatečné prostředky k úhradě.“

² REPÍK, B. Advokát ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 11-12, s. 22 - 24.

³ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 41.

v řízení náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují, a tím přispívají ke správnému objasnění věci.⁴

Ve své diplomové práci bych ráda poukázala na to, jaké postavení v dnešní době má osoba obhájce, jaké prostředky může využívat při výkonu obhajoby či jaké jsou případy ukončení obhajoby jak ze strany obhájce, tak ze strany soudu. Dále bych se ve své práci zaměřila na některé procesní instituty, které s obhájcem souvisejí.

Hned v úvodu bych ráda upozornila na tu skutečnost, že je třeba rozlišovat mezi vztahem obhájce k obviněnému a vztahem obhájce ke společnosti. Na jedné straně můžeme obhájce považovat za jeden z orgánů spravedlnosti, který se podílí na trestním řízení a určitým způsobem ovlivňuje jeho průběh, na straně druhé je obhájce osobou, která vystupuje společně s obviněným jakožto jeho „pomocník a průvodce“ celým trestním řízením.⁵

Tato práce se člení na 5 hlavních kapitol. Některé z těchto kapitol se dále člení na podkapitoly, které se podrobněji zabývají danou problematikou. První kapitola pojednává o jednotlivých složkách práva na obhajobu. Tato část práce se vedle těchto složek zabývá i ústavním zakotvením práva na obhajobu. V další kapitole se věnují historickému vývoji práva na obhajobu. Tato pasáž je zajímavá z toho hlediska, že zde můžeme sledovat, jak se právo na obhajobu postupně vyvíjelo a jakou získávalo podobu. Následující kapitola se přímo zabývá postavením obhájce a s ním spojenými procesními instituty jako jsou pluralita obhájců, nutná obhajoba, vyloučení a zproštění obhájce, obstarávání důkazů obhájcem a dalšími. Poslední část práce je rozdělena na několik podkapitol podle stadií trestního řízení a pojednává o tom, jaká je úloha obhájce v těchto jednotlivých úsecích řízení.

---

⁴ MANDÁK, V. Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 7, s. 198.

⁵ Tamtéž, s. 198.

1 Právo obviněného na obhajobu

Právo obviněného na obhajobu je součástí práva na spravedlivý proces.⁶ Toto právo je v České republice zakotveno nejen v trestním řádu, ale především v LZPS. Česká republika jako demokratický právní stát poskytuje obviněnému širokou paletu práv. Práva obviněného jsou uvedena v § 33 trestního řádu (dále jen TR), ale nejedná se o uzavřený výčet práv, neboť práva obviněného nalezneme i na jiných místech TR.⁷

Právo obviněného na obhajobu je tvořeno třemi základními složkami. První složka – obhajoba materiální – zahrnuje právo hájit se sám a prostředky podle vlastního rozhodnutí. Druhá složka – obhajoba formální – obsahuje právo mít obhájce a radit se s ním v o způsobu obhajoby. Třetí složkou je právo obviněného požadovat od všech orgánů činných v trestním řízení, aby byly vyjasněny i všechny okolnosti svědčící v jeho prospěch.⁸ Všechny tři složky obhajoby, tak jak jsou výše uvedeny, se vyskytují vedle sebe a tvoří podstatu trestně procesní zásady zajištění práva na obhajobu.⁹

1.1 Ústavněprávní limity

Právo obviněného na obhajobu patří mezi základní zásady trestního řízení. V Ústavě České republiky a v LZPS jsou zakotveny některé významné zásady trestního řízení a záruky uplatnění práva obviněného na obhajobu.¹⁰

V čl. 8 odst. 2 LZPS je uvedeno, že nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Tato zásada je velmi významná, neboť chrání lidskou svobodu a brání jejímu omezování. V LZPS je dále zakotvena jedna z nejdůležitějších zásad trestního řízení vůbec, a to konkrétně v čl. 40 odst. 2. Tato zásada je známá jako presumpce nevinny a znamená, že každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným

---

⁶ Nález Ústavního soudu ČR č. 62/93-94 Sb. a usnesení ÚS ČR – C. H. Beck, sv. 2, s. 179.

⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 534.

⁸ MUSIL, KRATOCHVÍL, ŠÁMAL a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 148.

⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 155.

¹⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. 1. vydání. Praha: CODEX, 1999, s. 47.

odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena. V čl. 37 odst. 3 LZPS nalezneme další zásadu, která se promítá do postavení obviněného. Jedná se o rovnost účastníků řízení. Tato zásada zajišťuje rovné postavení účastníků řízení, tedy aby žádná ze stran nebyla zvýhodňována nebo naopak znevýhodňována na ostatních. V LZPS je dále upravena i zásada „*ne bis in idem*“, což znamená „ne dvakrát o stejné věci“, tedy aby jeden skutek nebyl řešen vícekrát. Pokud už o daném skutku bylo pravomocně rozhodnuto, soud se jím nebude zabývat.

Klíčovým ustanovením je pak článek 40 odst. 3 LZPS, který zajišťuje právo na obhajobu, tedy že obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Jestliže si obhájce nezvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem. Zákon stanoví, ve kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce. V tomto ustanovení jsou formulovány základní práva obviněného vztahující se k jeho právu na obhajobu, která jsou dále rozvinuta, a to i pokud jde o práva obhájce v § 32 až 41 TŘ. Právo na obhajobu se vztahuje na celé trestní řízení a všem orgánům činným v trestním řízení je uloženo nejen obviněného o těchto právech poučit, ale i umožnit mu jejich uplatnění.¹¹

Právo obviněného na obhajobu je součástí práva na spravedlivý proces.¹² Právo na spravedlivý proces je upraveno jak v Úmluvě, tak v MPOPP. V Úmluvě jsou v článku 6 odst. 3 uvedena minimální práva, která má každý, kdo je obviněn z trestného činu. Mezi tato práva patří:

- a) *být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu,*
- b) *mít přiměřený čas a možnost k přípravě své obhajoby,*
- c) *obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují,*
- d) *vyslychat nebo dát vyslychat svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě,*

---

¹¹ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. 1. vydání. Praha: CODEX, 1999, s. 50.

¹² nález Ústavního soudu ČR č.62/93-94 Sb. a usnesení Ústavního soudu ČR – C. H. Beck, sv. 2, s. 179.

- e) *mít bezplatnou pomoc tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.*¹³

Úpravu minimálních záruk nalezneme v MPOPP v článku 14 odst. 3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu má tyto následující záruky:

- a) *má být neprodleně a podrobně informován v jazyce, jemuž rozumí, o povaze a důvodu obvinění proti němu,*
- b) *má mít dostatek času a možností pro přípravu své obhajoby, a aby se mohl spojit se s obhájcem podle své vlastní volby,*
- c) *má být souzen bez zbytečného odkladu, má být souzen za své přítomnosti a obhajovat se osobně nebo prostřednictvím obhájce, kterého si sám zvolí,*
- d) *má být poučen o svých právech a má mu být poskytnuta právní pomoc v případě, kdy to zájmy spravedlnosti vyžadují, a aniž by v takovém případě sám platil náklady, jestliže nemá dostatečné prostředky k úhradě,*
- e) *má mu být dána možnost, aby provedl výslech nebo dal provést výslech svědků proti sobě a aby měl možnost účasti u výslechu svědků svědčících v jeho prospěch za stejných podmínek, jako u svědků svědčících proti němu,*
- f) *má se mu dostat pomoci tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku nebo nemluví jazykem, jehož se používá u soudu,*
- g) *nesmí být nucen svědčit proti sobě nebo přiznat vinu.*¹⁴

V obou dokumentech tedy můžeme nalézt totožná práva či záruky, které mají být poskytnuty každému, kdo je obviněn z trestného činu. Oba dokumenty se shodují a uvádějí, že mezi základní práva/záruky patří právo být informován o povaze a důvodu obvinění, právo, aby se daná věc projednávala v mateřském jazyce obviněného, případně aby byla obviněného bezplatně zajištěna pomoc tlumočnicka. Je zde zajištěno právo na obhajobu, tedy jak možnost obviněného hájit se sám, tak možnost vybrat si obhájce. Nalezneme zde i další práva, která jsou upravena v trestním řádu jako zásada rychlosti, veřejnosti, ústnosti, zásada rovnosti stran.

Minimální práva obviněného uvedená v Úmluvě, stejně jako minimální záruky stanovené v MPOPP, musí Česká republika ve svém právním řádu respektovat,

---

¹³ zákon č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴ vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

protože ČSSR a ČSFR, jejímž je právním nástupcem, ratifikovala a publikovala ve Sbírce zákonů.¹⁵

Právo obviněného na obhajobu má svou oporu i v TŘ, konkrétně v § 2 odst. 13, podle kterého ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období řízení poučen o svých právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce. Všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv.

1.2 Obhajoba materiální

Materiální obhajoba je jednou ze složek, které zahrnuje právo obviněného na obhajobu a znamená právo hájit se sám prostředky podle vlastního rozhodnutí.¹⁶

Právo osobní obhajoby zahrnuje právo obviněného účastnit se osobně projednávání věci před soudem. Toto právo je zakotveno v MPOPP, v čl. 14 odst. 3 písm. d). Právo na osobní projednávání věci vyplývá také z čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 LZPS. Právo osobní účasti zaručuje i čl. 6 Úmluvy, který přiznává obviněnému právo reálně se účastnit na svém procesu. To zahrnuje i aktivní účast na procesu, tedy možnost poslouchat a sledovat jednání.¹⁷ Osobní přítomnost obviněného před soudem je jedním ze znaků kontradiktorního procesu, podmiňuje uplatnění a vykonávání jiných práv.¹⁸

Otázkou osobní účasti obviněného se zabývá i jedno rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR. Obviněnému byl řádně doručen trestní příkaz, proti kterému podal obviněný prostřednictvím svého obhájce odpor. Bylo tedy nařízeno hlavní líčení. Obhájce obviněného poslal na daný soud žádost o přeložení líčení a na hlavní líčení se nedostavil. Soud prvního stupně žádosti obhájce nevyhověl a hlavní líčení proběhlo bez přítomnosti jak obhájce i obviněného. Nálezací soud uzavřel, že obviněný se měl k hlavnímu líčení dostavit, neboť se nejednalo o případ nutné obhajoby. Neučinil-li tak, byly splněny podmínky pro provedení hlavního líčení v jeho nepřítomnosti. Soud prvního stupně uznal obviněného vinným a odsoudil jej k trestu odnětí svobody na dva měsíce, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu čtrnácti měsíců, dále mu byl uložen zákaz řízení motorových vozidel všeho

¹⁵ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 14.

¹⁶ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 7.

¹⁷ Rozsudek ze dne 23. 2. 1994, Stanford v. Spojené království, A č. 282 – A, § 26.

¹⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 222.

druhu na jeden rok. Obviněný podal prostřednictvím svého obhájce v zákonné lhůtě odvolání, ve kterém uvedl, že vzhledem ke své nepřítomnosti v hlavním líčení nemohl uplatnit a prokázat polehčující okolnosti a prokázat spoluzavinění poškozené. Odvolací soud se zabýval námitkou obviněného, že soud prvního stupně pochybil, když neakceptoval omluvu obhájce a konal hlavní líčení. Odvolací soud neshledal rozhodnutí soudu prvního stupně vadným, naopak upozornil na tu skutečnost, že podáním odporu proti trestnímu příkazu a zvolením obhájce dal obviněný jasně najevo svoji vůli účastnit se hlavního líčení a uplatňovat svá práva garantovaná čl. 37 odst. 2 a čl. 40 odst. 3 LZPS. Podmínky pro konání hlavního líčení v nepřítomnosti obviněného stanoví TŘ v § 202 odst. 2. Hlavní líčení se může provést v nepřítomnosti obviněného, jen když soud má za to, že lze věc spolehlivě rozhodnout a účelu trestního řízení dosáhnout i bez přítomnosti obviněného, a obžaloba byla obviněnému řádně doručena a obviněný byl k hlavnímu líčení včas a řádně předvolán a o skutku, který je předmětem obžaloby, byl obžalovaný už některým orgánem činným v trestním řízení vyslechnut a bylo dodrženo ustanovení o zahájení trestního stíhání (§ 160 TŘ) a obviněný byl upozorněn na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování (§ 166 odst. 1 TŘ). Podle § 202 odst. 3 TŘ nedostaví-li se obviněný bez řádné omluvy k hlavnímu líčení a soud rozhodne o tom, že se hlavní líčení bude konat v nepřítomnosti obviněného, lze v hlavním líčení protokoly o výsledku svědků, znalců a spoluobviněných přečíst za podmínek uvedených v § 211 TŘ.

Obviněný podal proti tomuto rozhodnutí odvolacího soudu dovolání k Nejvyššímu soudu, které bylo následně odmítnuto. Nejvyšší soud potvrdil, že soud prvního stupně nepochybil, když rozhodl o konání hlavního líčení bez přítomnosti obviněného. Obviněný byl k hlavnímu líčení řádně předvolán, dostalo se mu tedy i poučení, že hlavní líčení se může konat i v jeho nepřítomnosti. Obhájce obviněného sice podal žádost o přeložení hlavního líčení, ale již neověřil, zda tato žádost byla kladně vyřízena. Z plné moci uzavřené mezi obviněným a obhájcem mimo jiné plyne, že obviněný vzal na vědomí, že zmocněný advokát je oprávněn si ustanovit za sebe zástupce. Obhájce však žádnou substituční plnou moc nedoložil. Nejednalo o případ nutné obhajoby (§ 36 TŘ) a hlavní líčení mohlo být konáno i bez přítomnosti obhájce,

nebyla-li jeho omluva akceptována. Tímto postupem soudu nebyl obviněný krácen na svém právu na obhajobu.¹⁹

Výjimkou z práva obviněného osobně se účastnit řízení před soudem je řízení proti uprchlému.²⁰ Toto řízení se koná bez osobní účasti obviněného, neboť obviněného není možné postavit před soud, a to z toho důvodu, že se vyhýbá trestnímu stíhání pobýtem v cizině nebo tím, že se skrývá (§ 302 TŘ).

K materiální obhajobě patří dále právo obviněného vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se obviněnému kladou za vinu a k důkazům o nich. Obviněný má tedy právo reagovat na všechna tvrzení svědčící proti němu. Soud udělí obviněnému slovo vždy po provedení důkazu, aby se i on mohl k tomuto vyjádřit. Předpokladem pro účinnou obhajobu je také právo nahlížet do spisu. Obviněný i jeho obhájce mají právo nahlížet do spisu v jakémkoli stadiu trestního řízení. Důležitým právem je právo obviněného nevypovídat. Právo obviněného nevypovídat je pravidlem ústavněprávní úrovně, které nalezneme v čl. 37 odst. 1 a čl. 40 odst. 4 LZPS.²¹ Právo uvádět okolnosti a důkazy sloužící k obhajobě obviněného a právo vyhledat důkaz, předložit důkaz, navrhnout provedení důkazu a za podmínek stanovených v TŘ samostatně důkaz provést je také významným oprávněním. Dříve bylo právo navrhnout důkazy ze strany obhajoby značně omezeno. Současná úprava již nerozlišuje, zda důkaz navrhla strana obžaloby či obhajoby. Vychází ze zásady, že strany si jsou v trestním řízení rovnocenné, a proto mají každá právo navrhnout a vyhledávat své vlastní důkazy. Právo navrhnout a předkládat důkazy je právem, nikoli povinností. Obviněný může též činit návrhy a podávat žádosti. Nikdo nemůže obviněného nutit, aby byl v procesu aktivní, avšak obviněný by byl sám proti sobě, kdyby nevyužíval všech svých práv.²² V neposlední řadě je součástí materiální obhajoby právo obviněného podávat opravné prostředky. Mezi opravné prostředky patří stížnost, odpor, odvolání, dovolání, stížnost pro porušení zákona a obnova řízení.²³ Právní úpravou odvolacího řízení v trestních věcech a jejím uplatňováním v praxi plní Česká republika závazek vyplývající ze závazných mezinárodních smluv o lidských právech, které jsou součástí našeho právního řádu, konkrétně z ustanovení

---

¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. května 2005, sp. zn. 8 Tdo 1500/2004.

²⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 222.

²¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 534.

²² MANDÁK, Václav. Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 7, s. 195.

²³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 530.

čl. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě a čl. 14 odst. 5 MPOPP, podle nichž každý, koho soud uzná vinným z trestného činu, má zásadně právo – až na výjimky – dát přezkoumat výrok o vině nebo trestu soudem vyššího stupně.²⁴

1.3 Obhajoba formální

Formální obhajoba zahrnuje právo obviněného mít obhájce a radit se s ním o způsobu obhajoby.²⁵ Existují případy, ve kterých obviněný obhájce mít musí. Jedná se o případy tzv. nutné obhajoby. Vedle těchto případů existují i kauzy, ve kterých být obviněný zastoupen nemusí. Právo zvolit si obhájce je významným právem obviněného. Pro obviněného je volba obhájce určitou známkou nezávislosti, tedy že jím vybraný obhájce bude k celému případu přistupovat nezaujatě a bude činit vše pro to, aby byl obviněný zproštěn viny.

Výběr způsobu obhajoby může v celém procesu sehrát velmi významnou roli. Každý obhájce má odlišný přístup. Někteří advokáti spoléhají na svoji svobodu projevu, kterou jim přiznává dokument, který byl přijat VIII. kongresem Spojených národů o prevenci zločinnosti - Základní zásady o úloze advokátů.²⁶ Svobodou projevu se dále zabýval i Výbor ministrů Rady Evropy, který ve svém doporučení (č. 2000) 21 poukázal na to, že „advokáti nesmějí být postiženi nebo ohroženi sankcí nebo vystaveni nátlaku, jestliže jednají v souladu s profesními pravidly.“²⁷ Touto problematikou se zabýval Evropský soud pro lidská práva. Nejprve v kauze Nikula v. Finsko, kde obhájkyň obvinila státního zástupce, že vědomě zneužil pravomoci, když zmanipuloval procesní role, čímž porušil svoje úřední povinnosti a ohrozil právní jistotu. Tento státní zástupce podal na obhájkyň trestní oznámení, ale soud případ odložil pro malou závažnost. Státní zástupce podal soukromou žalobu, na základě které soud uznal obhájkyň vinnou trestným činem veřejně spáchané pomluvy z nedbalosti. Proti tomuto rozsudku se obě strany odvolaly k Nejvyššímu soudu, který sice potvrdil výrok o vině, ale zrušil výrok o pokutě. Obhájkyň podala stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva, neboť bylo dle jejího názoru porušeno právo

²⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1931.

²⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní.* 5. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 154.

²⁶ MANDÁK, V. Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 7, s. 202.

²⁷ Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy (č. 2000) 21 [cit. dne 2. prosince 2010]. Dostupné na <http://www.radaevropy.cz/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=13&dir=ASC&order=name&Itemid=97&limit=20&limitstart=0>.

na svobodu projevu podle článku 10 Úmluvy. Soud zjistil, že opravdu došlo k porušení článku 10 Úmluvy. Soud především poukázal na zvláštní postavení advokátů, kteří jsou při výkonu spravedlnosti prostředníky mezi veřejností a soudy. Toto postavení vysvětluje určitá omezení kladená na jejich chování. Soudy jako garanti spravedlnosti, jejichž úloha je v právním státě zásadní, musejí mít důvěru veřejnosti. Vzhledem k jejich klíčové úloze, od advokátů se právem očekává, že přispějí k řádnému výkonu spravedlnosti a k zachování důvěry v ní.²⁸

V judikatuře Evropského soudu pro lidská práva nalezneme další případy týkající se svobody projevu advokáta, ale téměř ze všech plyne stejný závěr. Evropský soud pro lidská práva u svobody projevu advokáta rozlišuje, kde byl tento projev učiněn, proti komu tento projev směřoval a dále rozlišuje, zda tento projev byl učiněn v rámci obhajoby nebo byl-li tento projev namířen jako kritika soudu či státního zástupce. Svoboda projevu není neomezená, netolerují se urážky ad personam, ani schvalování zločinů proti lidskosti, zejména popírání nebo zlehčování holocaustu.²⁹

Jiní obhájci hledají odpovědi v judikatuře soudů, další zase přikládají význam velkému množství důkazních prostředků. Ať už se obhájci rozhodnou pro jakýkoli postup, je nutné si uvědomit, že jsou to především oni, kteří významně ovlivňují trestní řízení. Obhájci vymýšlí strategie, určitou taktiku, jak budou k celé kauze přistupovat. Zcela jistě závisí na řadě okolností, ke kterým budou přihlížet: druh trestného činu, důkazy předložené protistranou, samotný obviněný atd. To vše je důležité zvážit při výběru taktiky. V první fázi trestního řízení nelze spolehlivě odhadnout, jaké budou reakce protistrany. Obhájce by se měl přizpůsobit nově vyvstalým faktům a co nejrychleji si osvojit problematiku celé věci.³⁰

Taktikou obhajoby rozumíme uvážené využití všech zákonem připuštěných prostředků a pravidla povolání nezakázaných způsobů obhajoby směřující k hájení, prosazení a zabezpečení zájmů občana, jehož se obhajoba týká. Taktiku máme dvojího typu. Prvním typem je taktika aktivní, kdy obhajoba sestaví svojí vlastní verzi, jak se celá situace odehrála. Naopak druhý typ - taktika pasivní - sleduje linii vyšetřování, souhlasí s výsledky vyšetřování, ale v rozhodujícím okamžiku klade otázku, zda je stav vyšetřování dostatečný, zda vina obviněného byla dostatečně

---

²⁸ REPÍK, B. Svoboda projevu advokátů při výkonu obhajoby v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 1, s. 19.

²⁹ Tamtéž, s. 24.

³⁰ ŠEVČÍK, Vlastimil. Taktika obhajoby. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 9, s. 59.

prokázána. Nelze však vyloučit setkání i s taktikou smíšenou, která kombinuje prvky jak taktiky aktivní, tak pasivní.³¹

Těžko říci, která z výše zmíněných typů je účinnější. Je třeba pohlížet na každý konkrétní případ zvlášť a vzít v úvahu také míru zavinění obviněného. Z pohledu klienta se jeví taktika aktivní daleko působivěji. Klient má pocit, že obhájce dělá vše, co je v jeho silách. Z taktiky pasivní může klient získat dojem, že obhájce nevyvíjí žádnou aktivitu, že pouze kopíruje úkony státního zástupce a policejních vyšetřovatelů. Oba typy mají své klady a zápory. Někdy je lepší vyčkat, k jakým závěrům policisté došli, jindy bude výhodnější se do případu zapojit, například sám oslovit některé osoby coby případné svědky. Obhájce by měl svého klienta informovat o tom, jakým způsobem bude v řízení postupovat.

1.4 Právo obviněného požadovat od všech orgánů činných v trestním řízení, aby byly vyjasněny i všechny okolnosti svědčící v jeho prospěch

Toto právo, tedy právo obviněného požadovat od všech orgánů činných v trestním řízení, aby byly vyjasněny i všechny okolnosti svědčící v jeho prospěch, je nejen právem, ale zároveň povinností orgánů činných v trestním řízení. Tato povinnost vyplývá ze zásady presumpce nevin, zásady vyhledávací a zásady materiální pravdy.³²

Zásada materiální pravdy je také označována jako zásada zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností. Orgány činné v trestním řízení zjišťují skutkový stav věci v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Nemusejí se tedy zaobírat všemi okolnostmi, ale jen těmi, které jsou pro jejich rozhodování nezbytné. Orgány činné v trestním řízení se tak mohou soustředit jen na ty podstatné skutečnosti, které mají zásadní povahu. Zásada vyhledávací je, stejně jako zásada materiální, upravena v § 2 odst. 5 TŘ. Z této zásady vyplývá povinnost orgánů činných v trestním řízení z vlastní iniciativy vyhledávat a provádět důkazy. Orgány činné v trestním řízení tak činí i bez návrhu, samy, aniž by čekaly na návrhy stran.³³

---

³¹ ŠEVČÍK, Vlastimil. Taktika obhajoby. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 9, s. 54.

³² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 154 – 155.

³³ MUSIL, KRATOCHVÍL, ŠÁMAL a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 104.

Obviněný má právo, aby byly zjištěny všechny okolnosti, nejen ty, které jej usvědčují, ale především ty, které jeho vinu zmírňují či úplně vylučují. Je třeba, aby byl dostatečně zjištěn skutkový stav věci, a to tak, aby o něm nebyly žádné pochybnosti. Ne vždy je možné prokázat, že se tvrzené skutečnosti udály tak, jak je popisováno ve skutkovém stavu věci. Pokud není vina obviněného bezpečně prokázána, uplatňuje se pravidlo „*in dubio pro reo*“, tedy že pochybnost prospívá obviněnému. Toto pravidlo je možné uplatnit teprve tehdy, pokud soud dospěje k závěru, že se není možné přiklonit k žádné ze skupiny odporujících si důkazů, k žádné ze dvou rozporných výpovědí. Přitom se pochybnosti musí týkat otázek skutkových, nikoli právních.³⁴

Vina obviněného musí být prokázána na základě důkazů provedených v souladu s TŘ. Nelze usuzovat na vinu obviněného ze způsobu obhajoby, např. z toho, že obviněný záměrně vypovídal nepravdu, popíral určité skutečnosti nebo se snažil svést vyslyšající orgány na falešnou stopu apod.; takový postup by znamenal potlačování práva na obhajobu, byl v rozporu s presumpcí neviny a s vyhledávací zásadou uvedenou v § 2 odst. 5 TŘ.³⁵

Skutečnost, že se obviněný přiznal, nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny okolnosti případu.³⁶

---

³⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 130.

³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 4. 1968, sp. zn. 7 Tz 11/68.

³⁶ MUSIL, KRATOCHVÍL, ŠÁMAL a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 93.

2 Právo na účast obhájce od roku 1961 po současnost

Náš trestní řád pochází z roku 1961. Od tohoto roku byl tento zákon několikrát novelizován (celkem 76 x). Takovému vysokému počtu se není třeba divit, neboť od roku 1961 došlo k řadě událostí, a to nejen politických, ale také historických. Mezi nejzásadnější změny v tomto období patří jistě sametová revoluce, vytvoření samostatného státu - České republiky a přijetí Ústavy, vstup České republiky do Evropské unie a řada dalších. Jak je vidět, Česká republika ušla poměrně dlouhou cestu. Bylo nutné reagovat na tyto změny, které bylo třeba zakomponovat do TŘ. Vzhledem k poměrně vysokému počtu novelizací bych se ráda zaměřila na ty nejvýznamnější, které se týkají jak obviněného, tak obhájce.

1. 57/1965 Sb.

Až do roku 1965 bylo považováno přípravné řízení za neveřejné. Proto účast obhájce při vyšetřovacích úkonech nebyla součástí obhajoby. Novelou č. 57/1965 Sb. byla provedena změna, kdy § 165 odst. 1 dal obhájci oprávnění účastnit se vyšetřovacích úkonů, a to již od okamžiku obvinění osoby.³⁷ Bylo zde ale ponecháno omezení, a to takové, že účast obhájce při vyšetřovacích úkonech mohla být omezena ze závažných důvodů dřívějším prokurátorem.

2. 178/1990 Sb.

K velmi významné novelizaci trestního řádu došlo novelou č. 178/1990 Sb. Touto novelou dochází k posílení práv obviněného, zejména jeho práva na obhajobu. Je odstraněno omezení týkající se účasti obhájce při vyšetřovacích úkonech. Nově je zde upraven § 33, ve kterém jsou vyjmenována práva obviněného.

Mezi tato práva patří zejména právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu a k důkazům o nich, právo uvádět skutečnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, právo činit návrhy, právo podávat opravné prostředky, právo zvolit si obhájce, právo radit se s obhájcem i během úkonů prováděných v trestním řízení (s vyloučením možnosti radit se v průběhu výslechu o tom, jak odpovědět na již položenou otázku), právo žádat, aby se obhájce zúčastnil úkonů přípravného řízení (výslechů a úkonů podle § 165 a 169 TŘ). Je-li obviněný ve vazbě

---

³⁷ VANTUCH, Pavel. Právo na obhajobu v předsoudní fázi trestního řízení po 1.1.2002. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 5, s. 131.

nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, má právo mluvit s obhájcem bez přítomnosti třetí osoby.³⁸

Výslovně je zde upraveno právo obviněného odmítnout vypovídat. Toto právo měl obviněný i v minulosti, ale teprve nyní je zformulováno písemně. Právo odmítnout výpověď je dáno obviněnému jako favor defensionis, je tedy ve skutečnosti považované za jednu z možných forem obhajoby.³⁹ Tato novela vedla k vypuštění ustanovení o důstojníkovi justice v činné službě jako obhájce ve vybraných věcech patřících do oboru vojenského soudnictví a způsobila tak, že obhájcem v trestním řízení může být jen advokát.

Významně byla rozšířena práva požadovat účast obhájce při úkonech přípravného řízení. Celkově došlo k rozšíření práva na obhajobu.⁴⁰

3. 558/1991 Sb.

Touto novelou došlo ke změně trestního řádu, která byla poměrně zásadní. Trestní řád byl uveden do souladu s LZPS.⁴¹

4. 292/1993 Sb.

Byl zrušen institut vyhledávání a byla zavedena pouze jedna forma předsoudního stadia, a to vyšetřování.⁴² Dále bylo zavedeno, že trestní řízení nelze vést bez nepřítomnosti obviněného. Dle mého názoru je tato novela velmi významná. Skutečnost, že se trestní řízení mohlo konat bez přítomnosti obviněného, považuji za podstatný zásah do jeho práv. V trestním řízení se jedná především o jeho osobu, rozhoduje se o tom, zda bude uznán vinným či bude viny zproštěn.

5. 265/2001 Sb.

Úprava obsažená v zákoně č. 265/2001 Sb. je výraznou reformou trestního řízení a je označována jako nakročení k rekodifikaci TŘ.⁴³

Mimo jiné tato novela přináší vložení nového § 37a, který upravuje možnost vyloučení advokáta a také stanoví důvody jeho vyloučení a § 40a, který se týká

³⁸ PIPEK, Jiří. Práva obviněného po novelizaci trestního řádu 1990 z pohledu realizace práva na obhajobu. *Bulletin advokacie*, 1991, č. 3, s. 10.

³⁹ PIPEK, Jiří. Práva obviněného po novelizaci trestního řádu 1990 z pohledu realizace práva na obhajobu. *Bulletin advokacie*, 1991, č. 3, s. 13.

⁴⁰ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 8.

⁴¹ Tamtéž, s. 8.

⁴² zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (TŘ), ve znění zákona č. 292/1993 Sb.

⁴³ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 9.

zproštění obhájce. Tato novela přináší i změnu týkající se důkazů, konkrétně § 89 odst. 2, který říká, že „za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.“ Toto ustanovení bylo ještě trochu pozměněno a k 1. 1. 2002 mělo následující znění: „Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyžádal orgán činný v trestním řízení, ale předložila jej některá ze stran, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.“ Co se týká důkazů, byl upraven i §110a, který od 1. 1. 2002 přiznává znaleckému posudku předloženému stranou stejnou procesní hodnotu jako posudku, který by si vyžádal orgán činný v trestním řízení. Do přijetí této novely byl znalecký posudek předložený stranou považován pouze za listinný důkaz a nemohlo se tedy jednat o znalecký posudek ve smyslu TŘ, i když splňoval veškeré náležitosti.⁴⁴ Provádění dokazování bylo přeneseno do hlavního líčení s tím, že v přípravném řízení se mají objasňovat jen základní skutečnosti důležité k posouzení případu. Nově se obhájce může účastnit vyšetřovacích úkonů, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem.⁴⁵

Touto novelou došlo dále ke zjednodušení procesních forem trestního řízení, a to zavedením zkráceného přípravného řízení. V tomto zkráceném přípravném řízení má podezřelý stejná práva jako obviněný.⁴⁶ Podle § 160 odst. 1 TŘ dochází k zahajování trestního stíhání osoby, vůči níž je dostatečně odůvodněn závěr, že se dopustila trestného činu, formou usnesení, proti němuž je přípustná stížnost. Policejní orgán je povinen v odůvodnění usnesení přesně označit skutečnosti, které odůvodňují trestní stíhání.⁴⁷

---

⁴⁴ VANTUCH, P. Právo na obhajobu v předsoudní fázi trestního řízení po 1. 1. 2002. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 5, s. 140.

⁴⁵ ŠTĚPÁN, J. Poznámky k práci obhájce po novele trestního řádu (první část). *Bulletin advokacie*, 2001, č. 11 – 12, s. 55 – 56.

⁴⁶ VANTUCH, P. Právo na obhajobu v předsoudní fázi trestního řízení po 1. 1. 2002. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 5, s. 138.

⁴⁷ Tamtéž, s. 139.

Reforma trestního řízení není změnou posilující veřejnou žalobu na úkor obhajoby. Obhajobě se ponechává prostor všude tam, kde se jedná o činnosti mající procesní význam a důsledky pro obviněného tak, aby právo na obhajobu bylo reálně zajištěno.⁴⁸

5 41/2007 Sb.

Tato novela reaguje na vznik nového trestního zákoníku.

Právo na obhajobu zakotvené v TŘ v současnosti je výrazně širší než v letech 1970 až 1990, kdy na našem území existovalo vyšetřování, vyhledávání a objasňování přečinů. V letech 1994 až 2001, v době, kdy byl v TŘ zakotven jediný model předsoudního stadia trestního řízení, mělo právo obviněného na obhajobu širší rozsah než v současnosti a přesahovalo evropský standart.⁴⁹

Česká republika patří k vyspělým evropským zemím, a tomu odpovídá i zákonodárství. Dnešní TŘ, dle mého názoru, koresponduje s trestními řády evropských zemí. Obviněnému poskytuje řadu záruk, které mají zajistit jeho právo na obhajobu. Obhájci jsou stanoveny nejen práva, ale i povinnosti, které mají sloužit k vykonávání účinné obhajoby. Obviněnému je dáno na výběr, jakého obhájce si zvolí, či zda si jich zvolí více, počet obhájců není zákonem limitován. Obviněnému je tedy poskytnuta jak volnost výběru, tak zároveň ochrana v případech, kdy obhájce mít musí a žádného si doposud nezvolil. V takové situaci mu bude obhájce soudem ustanoven.

Je vidět, že je v naší zemi snaha o zdokonalování TŘ, které se děje prostřednictvím novelizací. Poslední novelizace proběhla docela nedávno nálezem Ústavního soudu České republiky ze dne 8. června 2010. Je tedy úplně možné, že ještě před dokončením této práce přibude nějaká změna tohoto řádu.

---

⁴⁸ BAXA, J. Reforma trestního řízení – geneze jejího vzniku a její cíle. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 11 - 12, s. 17.

⁴⁹ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 8.

3 Postavení obviněného a jeho právo na obhajobu

Obviněný je důležitým subjektem trestního řízení. Je osobou, proti které se vede trestní řízení a která je v průběhu řízení označována různě.⁵⁰ Nejprve je tato osoba označena jako osoba podezřelá. V TŘ nenalezneme přesnou definici podezřelého. Podezřelý se zde vyskytuje ve spojení se zadržením, proto lze z tohoto odvodit, že podezřelý je ten, kdo byl v souladu s § 76 TŘ zadržen a dosud proti němu nebylo zahájeno trestní stíhání podle § 160 TŘ.⁵¹ Podezřelým je i ten, proti němuž je vedeno zkrácené přípravné řízení a může jím být i osoba podávající vysvětlení.⁵² Po zahájení trestního stíhání je osoba, proti níž se řízení vede, označena jako obviněný. Po nařízení hlavního líčení se z obviněného stává obžalovaný. A posledním termínem pro obviněného je odsouzený. Jako odsouzený je označován ten, proti němuž byl vydán odsuzující rozsudek, který nabyl právní moci.⁵³

Ať již se jedná o osobu podezřelou, obviněnou, obžalovanou či odsouzenou, její práva na obhajobu zůstávají po celou dobu trestního řízení stejná.

Obviněný má během trestního řízení vícero postavení. Ráda bych se v této kapitole zaměřila alespoň na ta nejdůležitější, kterými jsou postavení obviněného jako procesní strany, postavení obviněného jako důkazního prostředku a postavení obviněného jako předmětu výkonu rozhodnutí.

3.1 Obviněný jako procesní strana

Obviněný má v trestním řízení postavení strany. Toto vyplývá z § 12 odst. 6 TŘ, kde se uvádí, že stranou se rozumí ten, proti němuž se trestní řízení vede.

V trestním řízení se tedy vyskytuje strana obhajoby, tedy obviněný a strana obžaloby, která je reprezentována státním zástupcem. Mezi základní zásady trestního řízení patří zásada rovnosti stran, tedy že obě strany v trestním řízení jsou si rovnocenné.

---

⁵⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 217.

⁵¹ Tamtéž, s. 201.

⁵² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 533.

⁵³ Tamtéž, s. 533.

Rovnocennost stran vystihuje též zásada *audiatur et altera pars*, podle níž mají být slyšeny obě strany.⁵⁴

K zásadě rovnosti se vyjádřil i Evropský soud pro lidská práva v rozsudku *Delcourt vs. Belgium*, kde uvedl, že spravedlnost řízení v sobě zahrnuje především zásadu „rovnosti zbraní“, tj. zásadu že každá strana v procesu musí mít stejnou možnost hájit své zájmy a že žádná z nich nesmí mít podstatnou výhodu vůči protistraně.⁵⁵ Rovnocennost stran ovšem může být i narušena, a to v zájmu úspěšného provedení trestního řízení. Za takové narušení můžeme považovat vazbu, která oslabuje postavení obviněného.⁵⁶ Vazba představuje zásah do osobní svobody jednotlivce, a proto může být vzat do vazby jen obviněný, a to z důvodů a za podmínek stanovených v zákoně a jen na základě rozhodnutí soudce.⁵⁷

Procesními stranami jsou ty subjekty řízení, které uplatňují nebo podporují obžalobu nebo stojí na straně obhajoby a sebe nebo jiné proti ní obhajují.⁵⁸ Jedním ze subjektů, který stojí na straně obhajoby, je obhájce obviněného. Obhájce je sice subjektem, ale není stranou trestního řízení.⁵⁹ I když obhájce obviněnému pomáhá během celého trestního procesu a činí za něj různá podání a návrhy, stranou trestního řízení je jen obviněný. Obhájce v trestním řízení vystupuje jménem a na účet obviněného.

3.2 Obviněný jako důkazní prostředek

Obviněný je důkazním prostředkem ve chvíli, kdy podává výpověď. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny osobu obviněného vyslechnout.⁶⁰ Obviněný není povinen vypovídat a musí být o tomto svém právu vždy poučen. Výpověď obviněného plní dvojí funkci. Je jedním z důkazních prostředků a zároveň je

---

⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. 1. vydání. Praha: CODEX, 1999, s. 55.

⁵⁵ Rozsudek ze dne 17. 1. 1970, *Delcourt v. Belgium*, Application no. 2689/65.

⁵⁶ MUSIL, KRATOCHVÍL, ŠÁMAL a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 146.

⁵⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 580.

⁵⁸ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 5.

⁵⁹ MANDÁK, Václav. Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 7, s. 198.

⁶⁰ MUSIL, KRATOCHVÍL, ŠÁMAL a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 146.

prostředkem vlastní obhajoby.⁶¹ Obviněný má osobní zájem na výsledku trestního řízení. Existuje zde proto rozdíl mezi výpovědí obviněného a výpovědí svědků a znalců, neboť tito nemají zpravidla na výsledku trestního řízení osobní zájem.⁶²

Výpověď obviněného je ústním procesním úkonem, i když může být obviněnému dovoleno, aby dříve, než dá odpověď, nahlédl do písemných poznámek. Tyto poznámky musí obviněný na žádost předložit k nahlédnutí vyslyšajícím. Na nahlížení do poznámek obviněný nemá právní nárok, tudíž bude záležet na uvážení konkrétního soudce.⁶³ Na druhou stranu, obviněný nemá povinnost, ale právo vypovídat, takže pokud by mu bylo odepřeno nahlédnutí do poznámek, může obviněný odmítnout ve výpovědi pokračovat. Zahraniční právní úpravy zaujímají k problematice nahlížení do poznámek svá stanoviska. Například v německém TŘ možnost obviněného nahlížet do poznámek výslovně upravena není, avšak v literatuře je tento problém rozebírán a převažuje názor, že nahlížení obviněného do poznámek je přípustné. Co ale přípustné není, je čtení celé výpovědi. Polský trestní řád umožňuje obviněnému na jeho žádost nebo na žádost obhájce podat během výslechu písemné vyjádření. Písemné vyjádření může obviněný učinit i v soudním řízení, toto se však děje zřídka.⁶⁴

3.3 Obviněný jako předmět výkonu rozhodnutí

Obviněný se také může stát předmětem výkonu rozhodnutí, a to nejen na konci řízení, ale i v jeho průběhu v případě, že rozhodnutí jsou vykonatelná.⁶⁵ Vykonatelnost rozhodnutí znamená, že povinnosti, které jsou uloženy v rozhodnutí, mohou být vynuceny vůči tomu, komu jsou uloženy. Rozsudek je vykonatelný ve chvíli, kdy se stává pravomocným, na rozdíl od usnesení, které se může stát vykonatelné, i když nenabylo právní moci (v případě, že je možné podat proti usnesení stížnost, která má odkladný účinek, je právní moc usnesení předpokladem

---

⁶¹ ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M., NOVOTNÝ, F., DOUCHA, J. *Přípravné řízení trestní*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 258.

⁶² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 345.

⁶³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 635.

⁶⁴ MANDÁK, Václav. Pojetí výpovědi obviněného v našem trestním řádu. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 5, s. 158.

⁶⁵ MUSIL, KRATOCHVÍL, ŠÁMAL a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 148.

jeho vykonatelnosti).⁶⁶

Obviněný a obžalovaný jsou předmětem výkonu rozhodnutí policejního orgánu a státního zástupce, když rozhodují usnesením podle § 119 odst. 2 TŘ a soudu.

Předmětem výkonu rozhodnutí je nejen obviněný, ale i osoba podezřelá a odsouzená. Osoba podezřelá je předmětem výkonu rozhodnutí, když státní zástupce nařídí její propuštění na svobodu poté, co byla zadržena policejním orgánem. Odsouzený je pak předmětem výkonu rozhodnutí v případě pravomocně uloženého a vykonatelného trestu rozsudkem či trestním příkazem soudu.⁶⁷

Jak již bylo výše poznamenáno, obviněný se stává předmětem výkonu rozhodnutí i v průběhu řízení, a to při zabezpečování průběhu řízení. V některých případech je nutné, aby byl obviněný vzat do vazby, aby bylo možné zajistit řádné trestní řízení. Vazba je zajišťovacím institutem, jehož účelem je dočasné omezení osobní svobody obviněného v míře nezbytné pro dosažení účelu trestního řízení.⁶⁸

---

⁶⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 409 - 410.

⁶⁷ MUSIL, KRATOCHVÍL, ŠÁMAL a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 148.

⁶⁸ MUSIL, KRATOCHVÍL, ŠÁMAL a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 813.

4 Obhájce v trestním řízení

Obhájcem v trestním řízení může být pouze advokát. Advokátem je ten, kdo je zapsán v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou (§ 4 AZ), která zapíše do seznamu advokátů každého, kdo získal vysokoškolské vzdělání na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v ČR, vykonával po dobu alespoň tří let právní praxi jako advokátní koncipient, složil advokátní zkoušku a splňuje další požadavky uvedené v § 5 odst. 1, 2 AZ.⁶⁹ Advokát je při poskytování právních služeb nezávislý, ale je vázán právními předpisy a pokyny klienta.⁷⁰

Co se týče vázanosti pokynů klienta, rozlišujeme tři roviny, a to procesní postup, skutkové otázky a právní otázky. Ohledně procesního postupu je obhájce vázán pokyny svého klienta do té míry, pokud jsou v souladu s právními předpisy. Bude se jednat především o podávání opravných prostředků, důkazů či jiných návrhů. Obhájce tak například nemůže podat opravný prostředek proti vůli obviněného, nebo naopak musí podat opravný prostředek, i když pro daný případ neexistuje žádná naděje. Ve skutkových otázkách se obhájce spoléhá na ty informace, které mu byly sděleny obviněným, ale musí vzít v úvahu i skutečnosti zjištěné z jiných důkazů jako např. ze znaleckých posudků. Co se týká právních otázek, tyto by měly být v dispozici obhájce. Obhájce by měl svého klienta seznámit s postupem obhajoby, tedy měl by jej informovat o zamýšlených krocích a vysvětlit mu, jakým směrem se bude obhajoba ubírat.⁷¹ Pokud dává klient obhájci takové pokyny, o kterých obhájce ví, že budou mít na obhajobu nepříznivý vliv, je úkolem obhájce klientu vysvětlit nesprávnost zadaných pokynů a upozornit jej na případné negativní dopady.

Obhájce jako advokát je vázán mlčenlivostí, která je zakotvena v zákoně o advokacii, konkrétně v § 21. Dále se v druhém odstavci tohoto ustanovení uvádí, že povinnosti mlčenlivosti může advokáta zprostit pouze klient a po jeho smrti či zániku právní nástupce klienta. Má-li klient více právních nástupců, ke zproštění advokáta povinnosti mlčenlivosti je potřebný souhlasný projev všech právních nástupců klienta. Zbavení povinnosti mlčenlivosti advokáta klientem nebo jeho právním nástupcem

---

⁶⁹ MUSIL, KRATOCHVÍL, ŠÁMAL a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 157.

⁷⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 212.

⁷¹ MANDÁK, Václav. Meze trestní obhajoby – nástín základních otázek. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 7, s. 203 – 204.

anebo jeho právními nástupci musí být provedeno písemnou formou a musí být adresováno advokátovi. V řízení před soudem tak lze učinit i ústně do protokolu. I poté je však advokát povinen zachovávat mlčenlivost, je-li z okolností případu zřejmé, že ho klient nebo jeho právní nástupce této povinnosti zprostil pod nátlakem nebo v tísní.

Vzhledem k povinnosti mlčenlivosti není dotčena zákonem uložená povinnost oznámit trestný čin. Trestní zákoník u tohoto trestného činu připouští výjimky z oznamovací povinnosti a jedna z těchto výjimek se vztahuje na advokáta.⁷² Povinnost mlčenlivosti se však již nevztahuje na nepřekažení trestného činu. Pachatelem tohoto trestného činu může být i advokát, který se v souvislosti s poskytováním právních služeb dozvěděl o tom, že bude spáchán trestný čin.⁷³

V této kapitole bych se zaměřila na významné instituty práva na obhajobu, které jsou vykonávány obhájcem.

4.1 Účast obhájce při vyšetřovacích úkonech

Právo obhájce účastnit se vyšetřovacích úkonů zavedla novela č. 57/1965 Sb. Do té doby, tedy do roku 1965, se nemohl obhájce vyšetřovacích úkonů účastnit. Novelou byl zaveden § 165 TŘ, ve kterém bylo toto právo obhájce zakotveno. V tomto paragrafu, konkrétně v prvním odstavci, je uvedeno, že *„účast obhájce při vyšetřovacích úkonech může být odepřena prokurátorem jen ze závažných důvodů.“* Právo obhájce obviněného účastnit se vyšetřovacích úkonů tedy nebylo absolutní. Toto omezení bylo odstraněno novelou č. 178/1990 Sb., podle které nebylo již právo obhájce účastnit se vyšetřovacích úkonů omezeno žádnou výjimkou.

Další významnou novelou, která zasáhla nejen do práva obhájce, ale také do práv obviněného, byla novela č. 292/1993 Sb., která umožnila obviněnému osobní účast na vyšetřovacích úkonech a umožnila mu klást otázky obviněnému. Do roku 1994 nebyla účast obviněného na vyšetřovacích úkonech dovolena.

Účastí obhájce při vyšetřovacích úkonech se zabývá rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky č. 54/2001 Sb. rozhodnutí – část trestní, který uvádí, že žádné ustanovení TŘ nestanoví požadavek na vyzoumívání obhájce o místě a času

---

⁷² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 446 – 447.

⁷³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 808.

výslechu svědka, jestliže o to obhájce nepožádá ve smyslu § 165 odst. 2 TŘ (po novele provedené zákonem č. 265/2001 Sb. jde o § 165 odst. 3 TŘ, kde je však výslovně uvedena výjimka pro případ, kdy jde o výslech svědka, který má právo odmítnout výpověď), a to ani v případě nutné obhajoby.⁷⁴

K problematice povinnosti policejních orgánů vyznívat obhájce o konání vyšetřovacích úkonů se vyjádřil též Ústavní soud České republiky, a to ve svém nálezu⁷⁵, kde uvedl, že povinnost sdělit dobu a místo konání vyšetřovacího úkonu obhájci je policejnímu orgánu uložena pouze v případech, kdy mu obhájce oznámí, že se chce vyšetřovacího úkonu účastnit. Obhájcem v trestním řízení je vždy advokát, tedy osoba dostatečně odborně kvalifikovaná k tomu, aby náležitě uplatnila veškerá procesní práva prospívající obviněnému. Dále ústavní soud vyjádřil, že případná pasivita obhájce a nevyužití možnosti obhajoby nezakládají ve všech případech povinnost orgánů činných v trestním řízení nahrazovat obhájcem opomenuté úkony vlastními úkony. Ze zásady oficiality zakotvené v ustanovení § 2 odst. 4 TŘ nelze vyvodit povinnost orgánů činných v trestním řízení kompenzovat při každé příležitosti pasivitu profesionálního obhájce a nahrazovat ji vlastní aktivitou ve prospěch obviněného.

Pokud však obhájce policejním orgánům sdělí, že se chce účastnit všech vyšetřovacích úkonů v průběhu vyšetřování, policejní orgán je povinen obhájce včas informovat o konání těchto úkonů. Tato povinnost vyplývá z § 165 odst. 3 TŘ. Je přitom důležité, aby policejní orgán informoval obhájce včas. Dále je nutné, aby policejní orgán uvedl, o jaký úkon se bude jednat, aby se mohl obhájce na daný úkon náležitě připravit.

Je porušením práva obviněného na obhajobu (§ 2 odst. 13, § 165 odst. 1 TŘ), pokud je v přípravném řízení doplňováno vyšetřování výslechem svědka, aniž by byl obhájce předem uvědoměn o době výslechu, ačkoli požádal policejní orgán o účast na vyšetřovacích úkonech. Taková vada je důvodem pro postup podle § 188 odst. 1 písm. e) TŘ, jestliže jsou jí postiženy úkony, které jsou pro rozhodnutí soudu významné, a obviněný (popř. i obhájce v případech uvedených v § 41 odst. 4 TŘ) trvá na jejich opakování za účasti obhájce.⁷⁶ Po novelizaci TŘ provedené zákonem

---

⁷⁴ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 202.

⁷⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. března 2004, sp. zn. II. ÚS 626/2002.

⁷⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 724.

č. 265/2001 Sb. byla účast obhájce ve standardním vyšetřování ustanoveními §164 – 167 TR výrazně omezena.⁷⁷

Obhájce je již od zahájení trestního stíhání oprávněn být přítomen při vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění o něm zajistit. Může obviněnému i jiným vyslychaným klást otázky, avšak teprve tehdy, až orgán výslech skončí a udělí mu k tomu slovo. Námitky proti způsobu provádění úkonu může vznášet kdykoliv v jeho průběhu. Účastní-li se obhájce výslechu svědka, jehož totožnost má být z důvodů uvedených v § 55 odst. 2 TR utajena, je policejní orgán povinen přijmout opatření, která znemožňují obhájci zjistit skutečnou totožnost svědka.

Mezi nejdůležitější vyšetřovací úkony řadíme výpovědi svědků. Od výpovědi svědků odlišujeme podání vysvětlení. U těchto úkonů obhájce obviněného přítomen není. Osoba podávající vysvětlení však má právo na přítomnost svého obhájce. Tomu tak nebylo vždy. K této problematice se vyjádřil Ústavní soud České republiky ve svém nálezu ze dne 5. 6. 1996. Vyložil v něm článek č. 37 odst. 2 LZPS⁷⁸ tak, že toto oprávnění v něm uvedené, tedy právo na právní pomoc, se vztahuje i na podání vysvětlení. Od r. 2002 je právo na právní pomoc při podávání vysvětlení zakotveno i do TR.⁷⁹

Osoby podávající vysvětlení nejsou v postavení svědků, tudíž jim obhájce nemůže klást otázky ani se nemůže k jejich vysvětlení nijak vyjadřovat. Tuto právní úpravu považuji za poněkud nešťastnou. I podání vysvětlení považuji za důležitý vyšetřovací úkon, který může celou kausu ovlivnit. Z takových vysvětlení pak může policejní orgán vyvodit mylný závěr, poněvadž některá vysvětlení mohou být jednostranná a tudíž zavádějící. Navíc, tato vysvětlení se podávají v daleko kratším časovém odstupu, v některých případech hned po zahájení trestního stíhání, tedy dříve než dochází ke svědeckým výpovědím. Tyto osoby se tak mohou vyjadřovat ke skutečnostem, na které jsou tázány, daleko přesněji, poněvadž je zde kratší časové hledisko a osoby podávající vysvětlení tak mají všechny podstatné skutečnosti v paměti. Při svědeckých výpovědích u soudu svědci často vypovídají tak, že už si na

---

⁷⁷ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 205.

⁷⁸ Čl. 37 odst. 2 LZPS: „Každý má právo na pomoc v řízení před soudy a jinými státními orgány, a to od počátku řízení.“

⁷⁹ STĚPÁN, Jan. Poznámky k práci obhájce po novele trestního řádu (první část). *Bulletin advokacie*, 2001, č. 11-12, s. 52.

dané události nepamatují. Taková svědecká výpověď je pak bezcenná a obhájce ji nemůže využít ku prospěchu svého klienta.

Dalším významným vyšetřovacím úkonem je pak výpověď samotného obviněného, ze kterého se po nařízení hlavního líčení stává obžalovaný. Obžalovaný musí být poučen o tom, že není povinen vypovídat (§ 33 odst. 1 TŘ). Právo obžalovaného nevypovídat bylo zformulováno až novelou č. 178/1990 Sb. Obhájce je oprávněn být přítomen při výpovědi obžalovaného. Obžalovaný se může během výslechu s obhájcem radit, avšak nemůže se s ním radit ohledně odpovědi na již položené otázky. Toto poučení musí být obžalovanému sděleno před zahájením výslechu. Někteří obhájci radí obžalovanému, aby využil svého práva nevypovídat, jiní zase považují výslech obžalovaného za klíčový pro svoji obhajobu. Je na každém advokátovi, aby zvážil, jak se takový výslech může promítnout do celé kauzy. Ne vždy totiž může být výslech obžalovaného přínosem. I když na druhé straně, najdou se i tací, kteří pohlížejí na obžalovaného, který odmítl vypovídat, jako na vinného. Přitom obžalovaný se k dané věci vůbec nemusí vyjadřovat, je jeho právem výpověď odmítnout.

JUDr. Václav Mandák, CSc. v jednom ze svých článků uvádí, že „obviněný má právo hájit se i lživě, podle něj to neodporuje procesně právnímu postavení obviněného“. Je otázkou, zda obviněnému lživá výpověď může pomoci či naopak uškodit. Obviněný by se mohl snadno dopustit křivého obvinění, pokud by někoho obvinil ze skutku, který sám spáchal.⁸⁰

4.2 Pluralita obhájců a společná obhajoba více obviněných

Pluralita obhájců neboli možnost obviněného zvolit si více obhájců se vyskytuje v českém právním řádu pouze v trestním právu – v trestním řízení. Toto právo obviněného bylo zakotveno novelou č. 265/2001 Sb. S pluralitou obhájců se můžeme setkat i u zahraničních právních úprav. V některých zahraničních zemích je však počet zvolených obhájců limitován, jako např. v Německu či Polsku, kde si obviněný může zvolit maximálně tři obhájce. V České republice počet obhájců omezen není. Je tedy jen na obviněném, kolik obhájců si zvolí. Vyšší počet obhájců však neznamená vyšší procento úspěšnosti, jak se možná někteří mohou domnívat. I

---

⁸⁰ MANDÁK, Václav. Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 7, s. 208.

když je jistě přínosem mít odborníka na každý z trestných činů, které jsou obviněnému kladeny za vinu.

O pluralitě obhájců mluvíme jen u obhájců zvolených, nikoli ustanovených. Pokud by se jednalo o případy nutné obhajoby a obviněný by si obhájce nezvolil, ustanoví mu obhájce podle zákona soud. V případě, kdy obviněný již má obhájce ustanoveného a zvolil by si dalšího obhájce, ustanovenému obhájci bude jeho ustanovení zrušeno. Zvolí-li si obviněný více obhájců, má každý z nich stejná práva. Otázkou plurality obhájců se zabýval Ústavní soud České republiky, konkrétně v nálezu III. ÚS 308/1997, ve kterém tento soud judikoval, že možnost k uplatnění obhajoby musí dostat všichni obhájci, které si obviněný zvolil, a tudíž se podílejí na jeho obhajobě.

Na rozdíl od zahraniční úpravy, v českém TŘ není doposud upraven institut hlavního obhájce. V roce 1998 navrhl doc. JUDr. Vantuch, CSc. aby byl do § 33 TŘ inkorporován institut hlavního obhájce, kterého by určil obviněný. Tomuto hlavnímu obhájci by byly doručovány písemnosti a koordinoval by postup obhajoby více obhájci. Tento návrh byl zákonodárci odmítnut.⁸¹ Dle některých odborníků již v českém trestním právu institut hlavního obhájce existuje. Tento názor odůvodňují tou skutečností, že v případě, že si obviněný zvolí více obhájců, má si zvolit jednoho, kterému budou doručovány veškeré písemnosti. Z ustanovení 37 odst. 3 TŘ⁸² nelze dovozovat existenci institutu hlavního obhájce, neboť tento pojem není v TŘ vůbec upraven, není upraveno jeho postavení ani jeho práva či povinnosti, jakož ani vztah k osobě obviněného a ostatním obhájcům.⁸³ Stejně jako doc. JUDr. Pavel Vantuch, CSc. i já jsem toho názoru, že by měl být tento institut upraven v TŘ. Institut hlavního obhájce by přispěl k lepšímu rozložení obhajoby mezi všechny obhájce. Hlavní obhájce by dohlížel nad postupem jednotlivých obhájců a koordinoval by jejich činnost tak, aby obhajoba byla uceleným postupem směřujícím k úspěšnému ukončení celého případu.

Od plurality obhájců odlišujeme společnou obhajobu více obviněných, kdy se naopak jedná o případ, kdy obhájce zastupuje více obviněných, dochází tedy

---

⁸¹ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 51.

⁸² § 37 odst. 3 TŘ: „Jestliže si obviněný zvolí dva nebo více obhájců a orgánu činnému v trestním řízení zároveň neoznámí, kterého z těchto obhájců zmocnil k přijímání písemností a k vyrozumívání o úkonech trestního řízení, určí jej předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce; své rozhodnutí oznámí všem zvoleným obhájcům.“

⁸³ VANTUCH, Pavel. Ustanovení § 37 odst. 3 TŘ a institut hlavního obhájce. *Bulletin advokacie*, 2004, č. 6, str. 32 – 33.

k pluralitě na straně druhé, na straně obviněných. Nejčastějším případem, kdy bude advokát zastupovat více obviněných a tím vykonávat společnou obhajobu, bude jeho ustanovení soudem. Pokud si zájmy obviněných neodporují, ustanoví se obhájce společný, což je projevem zájmu státu na hospodárnosti trestního řízení a snížení výdajů vynakládaných na zajištění nutné obhajoby.⁸⁴ Další skutečností, kdy advokát může vykonávat společnou obhajobu je případ, že si obvinění společného obhájce sami zvolí. Pro společnou obhajobu více obviněných existují určitá obecná pravidla, pravidla, která vylučují přijetí společné obhajoby. Některá z těchto pravidel jsou uvedena přímo v TR, některá v AZ. Jedním z případů, kdy nelze přijmout společnou obhajobu, je skutečnost, že zájmy obviněných si v trestním řízení odporují. Pokud advokát společnou obhajobu přijme a teprve v průběhu řízení dojde ke střetu zájmů obviněných, je třeba vzdát se obhajoby všech obviněných, neboť se advokát již dozvěděl informace od všech obviněných a pokud by obhajoval jen některého z obviněných, mohl by tento být neoprávněně zvýhodněn oproti ostatním. Je na advokátovi, aby zvážil, zda přijmout společnou obhajobu či nikoli. I když není schopen dopředu zjistit, zda nějaký konflikt či střet mezi obviněnými nastane, je třeba, aby před přijetím případu se snažil zjistit všechny potřebné informace a skutečnosti, které by mu mohly napovědět, jakým směrem se případ bude dále vyvíjet. Pokud se například advokát při rozhovoru s jedním z klientů dozví, že tento svaluje celou odpovědnost za spáchaný trestný čin na ostatní, je evidentní, že střet zájmů již hrozí. K dalšímu možnému střetu směřuje i situace, kdy obvinění jinak popisují skutkový stav, či pokud je rozdílná míra zavinění mezi obviněnými.⁸⁵

Jako další případ, kdy by měl advokát společnou obhajobu odmítnout, můžeme označit skutečnost, že advokát v téže trestní věci již poskytl právní služby jednomu z obviněných a jehož zájmy jsou v rozporu s ostatními obviněnými, a také případ, kdy by informace, kterou má o jiném klientovi nebo o bývalém klientovi, mohla toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá, neoprávněně zvýhodnit. Tyto důvody brání přijetí nejen společné obhajoby, ale jsou obecnými důvody pro odmítnutí zastoupení.

---

⁸⁴ ADÁMEK, Radek. Společná obhajoba více obviněných. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 7 - 8, str. 36.

⁸⁵ Tamtéž s. 36.

Skutečnost, že obhájce obhajoval více obviněných, mezi nimiž je kolize zájmů, by byla z procesního hlediska důvodem ke zrušení rozsudku odvolacím soudem dle § 258 odst. 1 písm. a) TŘ.^{86, 87}

4.2.1 Substituční zastoupení

Od plurality obhájců a společné obhajoby více obviněných odlišujeme substituci. Substitučním zastoupením rozumíme případ, kdy se sice v téže věci působí více obhájců, avšak obviněný má stále jen jednoho přímého obhájce (zvoleného nebo ustanoveného), přičemž substitut je účinný pouze na žádost přímého obhájce, namísto něho a v mezích jim uděleného pověření.⁸⁸

Substituce je ze zákona přípustná a nemůže být vyloučena, i když si ji obviněný nepřeje. Existuje ovšem výjimka, a to pro zastoupení před Ústavním soudem.⁸⁹

4.3 Nutná obhajoba

Nutná obhajoba je koncipována jako důležitá součást práva na obhajobu, které je zakotveno v čl. 40 odst. 3 LZPS.⁹⁰ Nutná obhajoba zahrnuje případy, ve kterých obviněný musí mít obhájce.

Jedním z práv obviněného je právo zvolit si svého obhájce. Pokud tohoto práva obviněný nevyužije, je mu dána lhůta, ve které si má obhájce vybrat. Pokud tak ve stanovené lhůtě neučiní, bude mu obhájce ustanoven.

Obhájce se v takových případech ustanovuje vždy, ať už si to obviněný přeje či nikoli. V případech nutné obhajoby nelze konat hlavní líčení ani v něm pokračovat bez přítomnosti obhájce. Pokud by obviněný neměl obhájce, ač se jedná o případ

---

⁸⁶ MANDÁK, Václav. Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 7, str. 202.

⁸⁷ § 258 odst. 1 TŘ: „Odvolací soud zruší napadený rozsudek také pro podstatné vady řízení, které rozsudku předcházelo, zejména proto, že v tomto řízení byla porušena ustanovení, jimiž se má zabezpečit objasnění věci nebo právo obhajoby, jestliže mohly mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku“.

⁸⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 214.

⁸⁹ MANDÁK, Václav. Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 7, s. 201.

⁹⁰ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 75.

nutné obhajoby, jednalo by se o závažnou vadu řízení. Nutná obhajoba je upravena v TR, konkrétně v § 36 a následně.

Jedním z důvodů, proč musí mít obviněný obhájce již v přípravném řízení, je skutečnost, že se obviněný nachází ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody nebo na pozorování ve zdravotnickém ústavu. Jedná se zde o situace, kdy se obviněný nenachází na svobodě. Prostřednictvím obhájce tak může obviněný podávat návrhy na důkazy, činit různé úkony a podání. Obviněný dále musí mít obhájce, je-li zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena. Za osobu zbavenou způsobilosti k právním úkonům se považuje fyzická osoba, která byla rozhodnutím soudu pro duševní chorobu, která není jen přechodná a pro niž není vůbec schopna činit právní úkony, zbavena způsobilosti k právním úkonům.⁹¹ Jde-li o řízení proti uprchlému, i zde musí mít obviněný ustanoveného obhájce. Pokud by obviněný neměl obhájce, nemohlo by ani dojít k zahájení trestního stíhání, neboť by nebylo nikoho, komu by bylo možno usnesení o zahájení trestního stíhání doručit. Jedná-li se o řízení proti uprchlému, doručují se veškeré písemnosti obhájci obviněného.

Obviněný musí mít obhájce také tehdy, považuje-li to soud a v přípravném řízení státní zástupce za nutné, zejména proto, že vzhledem k tělesným nebo duševním vadám obviněného mají pochybnosti o jeho způsobilosti náležitě se hájit. Aby mohl být dosažen cíl trestního řízení, tedy vydání spravedlivého rozhodnutí, je třeba, aby obviněný plně chápal smysl trestního řízení a mohl se v něm účinně bránit. Obviněnému, který je nějakým způsobem hendikepován, a tudíž nemůže zcela pochopit smysl trestního řízení, ať již z důvodu vady tělesné či duševní, přichází na pomoc obhájce, který zákonnými prostředky vykonává obhajobu a tím zajišťuje, aby nebyl obviněný zkrácen na svých právech, aby byly předloženy důkazy svědčící v jeho prospěch.

Obviněný musí mít obhájce už v přípravném řízení, a to tehdy, koná-li se řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let. Vzhledem k výši možného trestu se bude jednat o závažnější čin, proto je nezbytné, aby měl obviněný obhájce již od počátku řízení.

Obviněný musí mít obhájce též:

a) v hlavním líčení konaném ve zjednodušeném řízení proti zadrženému,

---

⁹¹ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 76.

- b) v řízení, v němž se rozhoduje o uložení nebo změně zabezpečovací detence nebo o uložení nebo změně ochranného léčení, s výjimkou ochranného léčení protialkoholního,
- c) má-li se vyjádřit k tomu, zda se vzdává práva na uplatnění zásady speciality v řízení po vydání z cizího státu,
- d) v řízení o vydání do cizího státu nebo o předání do jiného členského státu Evropské unie,
- e) v řízení o dalším předání do jiného členského státu Evropské unie, nebo
- f) v řízení o uznání a výkonu cizozemského rozhodnutí, v řízení o uznání a výkonu rozhodnutí jiného členského státu Evropské unie o peněžitých sankcích a plněních, kterým byl uložen peněžitý trest nebo pokuta, a v řízení o uznání a výkonu rozhodnutí jiného členského státu Evropské unie o propadnutí nebo zabránění majetku.⁹²

Nutná obhajoba se vztahuje nejen na trestní řízení, ale také na řízení vykonávací. I v tomto řízení musí mít, teď už odsouzený, obhájce. Skutečnost, že rozhodnutí je v právní moci, nemění nic na tom, že má odsouzený právo zvolit si svého obhájce. Stejně tedy jako v řízení před soudem, i zde je mu ponechána lhůta, ve které si má odsouzený obhájce zvolit sám. Po marném uplynutí této lhůty mu obhájce ustanoví soud.

4.3.1 Zproštění od nutné obhajoby a vyloučení advokáta

Ustanovený obhájce je povinen obhajobu převzít. Z důležitých důvodů může však být obhájce na svou žádost nebo na žádost obviněného povinnosti obhajování zproštěn a místo něho ustanoven obhájce jiný. Tyto důvody jsou uvedeny zejména v AZ, konkrétně v ustanoveních §19 a 20, která stanoví, kdy advokát je povinen poskytnutí právních služeb odmítnout. Bude se jednat o ty případy, kdy advokát již v téže věci nebo ve věci související již poskytl právní služby jinému, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá, osobě, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy toho, kdo o právní služby žádá, poskytl již v téže věci nebo věci související právní služby advokát, s nímž vykonává advokacii ve sdružení nebo společnosti, pokud by informace, kterou má o jiném klientovi nebo o bývalém

---

⁹² § 36 odst. 4 TR.

klientovi, mohla toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá, neoprávněně zvýhodnit, nebo se projednání věci zúčastnil advokát, případně osoba advokátovi blízká a v neposlední řadě je důvodem také to, že zájmy toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá, jsou v rozporu se zájmy advokáta nebo osoby advokátovi blízké.

Skutečnosti, že obviněný neposkytuje potřebnou součinnost či nesložil přiměřenou zálohu za poskytování právních služeb, nejsou považovány za důležité důvody, pro které může být advokát zproštěn obhajoby.⁹³

Pokud obhájce nevykonává obhajobu delší dobu, může předseda senátu a v přípravném řízení soudce rozhodnout i bez návrhu o zproštění obhajoby. Děje se tak z důvodu nečinnosti advokáta. Za nečinnost můžeme například uvést, že se advokát neúčastní vyšetřovacích úkonů, ač o nich byl předem a včas vyrozuměn a jeho účast je nezbytná.

V TŘ je upraveno nejen zproštění obhajoby, ale též vyloučení advokáta. Vyloučení advokáta jako zvoleného obhájce je nejtvrdějším zásahem do ústavně zaručeného práva svobodné volby obhájce.⁹⁴ K takovému kroku by proto mělo dojít až v nejzávažnějších případech, kdy již není jiný způsob nápravy. Důvody vyloučení obhájce jsou stanoveny taxativně a jedná se o případy, které zahrnují situace, kdy je advokát sám v postavení obviněného nebo vypovídá-li v daném trestním řízení jako svědek či působí-li jako tlumočník. Je tedy zřejmé, že je již v daném trestním řízení sám zainteresován. K otázce vyloučení obhájce z důvodu, že působí v trestním řízení jako svědek se zabýval Ústavní soud České republiky. Ve svém nálezu vyjádřil názor, že k vyloučení obhájce z obhajování podle § 37a odst. 1 písm. a) TŘ nestačí pouhý předpoklad, že by obhájce mohl být v budoucnu vyslechnut jako svědek. Z obhajování nemůže být vyloučen obhájce, který nebyl zproštěn povinnosti mlčenlivosti a jako svědek vypovídat nemůže.⁹⁵

Dále může být advokát vyloučen z důvodu nečinnosti. Jak již je uvedeno výše, je to i jeden ze způsobů zproštění obhajoby. Avšak zde se jedná o rozdíl, poněvadž o zproštění by se jednalo v tom případě, že advokát nevykonává obhajobu z důvodu zákonné překážky, ale přitom nepožádal o zproštění sám. V případě vyloučení je advokát nečinný, aniž by mu v tom cokoli bránilo. Ústavní soud k tomuto uvádí, že

---

⁹³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 297 - 298.

⁹⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 542.

⁹⁵ nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 3. 4. 2008, sp. zn. II. ÚS 2445/07.

obecný soud není oprávněn posuzovat kvalitu obhajoby, a i když je obhájce soudem ustanoven, není oprávněn na výkon příkázané obhajoby jakkoliv dozírat.⁹⁶ Rovněž Evropský soud pro lidská práva uvádí, že stát neodpovídá za selhání advokáta, ale za to, že jeho orgány neučinily potřebná opatření, aby při selhání nejen ustanoveného, ale i obviněným zvoleného obhájce byla zajištěna obhajoba obviněného, vyžadují-li zájmy spravedlnosti obhajobu obhájcem. Čl. 6 odst. 3 písm. c)⁹⁷ Úmluvy zavazuje smluvní stát zakročit jen v případě zjevného neplnění povinnosti advokátem, nebo když byl na to dostatečně upozorněn.⁹⁸

4.4 Ukončení obhajoby obhájcem

U ukončení obhajoby obhájcem rozlišujeme ukončení obhajoby, která byla založena na základě smluvního vztahu, tedy obhajobu fakultativní a ukončení obhajoby ustanovené, kde byl obhájce ustanoven buď soudem, nebo komorou.⁹⁹

Fakultativní obhajoba je založena na základě smluvního vztahu, nejčastěji na základě příkazní smlouvy. Tato smlouva se uzavírá podle občanského zákoníku a zčásti podle AZ. Pro zánik této smlouvy se použijí ustanovení o zániku příkazní smlouvy podle občanského zákoníku.¹⁰⁰ Nejtýpčtějším ukončením obhajoby je odvoláním plné moci. Takový úkon může učinit jak obviněný, tak obhájce. Obviněného k takovému kroku může vést více důvodů, například že obviněný ztratí důvěru ke svému obhájci, či že obhájce poruší jeho pokyny. Volba obhájce je jedním ze základních práv obviněného, proto je pouze na něm, kterého z advokátů si zvolí jako svého obhájce. Odvolání plné moci je účinné vůči orgánům činných v trestním řízení až od okamžiku, kdy mu takové prohlášení o vypovězení plné moci dojde.¹⁰¹ Takové prohlášení považujeme za podání podle § 59 odst. 1 TŘ.¹⁰²

Vypovězení plné moci ze strany obhájce je možné pouze ze zákonných důvodů. Tyto důvody jsou taxativně vymezeny v AZ. Advokát je povinen odmítnout

⁹⁶ nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 83/1996, bod I).

⁹⁷ čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy: „Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva: obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují.“

⁹⁸ MANDÁK, Václav. Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 10, s. 35.

⁹⁹ MANDÁK, V. Ukončení obhajoby obhájcem. *Trestní právo*, 1996, č. 2, s. 5 – 6.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 7.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 8.

¹⁰² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 569.

poskytování právních služeb, jestliže v téže věci nebo ve věci související již poskytl právní služby jinému, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá, pokud osobě, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy toho, kdo o právní služby žádá, poskytl již v téže věci nebo věci související právní služby advokát, s nímž vykonává advokacii ve společně nebo v případě zaměstnaného advokáta advokát, který je jeho zaměstnavatelem, anebo advokát, který je zaměstnancem stejného zaměstnavatele. Jako další důvody AZ uvádí, že advokát je povinen odmítnout poskytnutí právních služeb, pokud by informace, kterou má o jiném klientovi nebo o bývalém klientovi, mohla toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá, neoprávněně zvýhodnit, či se projednání věci zúčastnil advokát, případně osoba advokátovi blízká, nebo zájmy toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá, jsou v rozporu se zájmy advokáta nebo osoby advokátovi blízké.¹⁰³ Advokát také může vypovědět plnou moc, pokud dojde k narušení důvěry mezi ním a klientem.

Pokud advokát vypoví plnou moc obviněnému a nedohodnou-li se jinak, je advokát povinen vykonávat neodkladné úkony po dobu 15 dnů ode dne vypovězení, aby klient neutrpěl na svých právech nebo oprávněných zájmech újmu.¹⁰⁴

Dalším důvodem zániku obhajoby, ať již fakultativní či ustanovené, je smrt obviněného, stejně jako smrt obhájce. Smrt obviněného je jedním z obligatorních důvodů pro zastavení trestního stíhání podle § 11 odst. 1 písm. e) TŘ.

Co se týká obhajoby ustanovené soudem, zde se bude jednat o zproštění obhajoby nebo o vyloučení obhájce. O této problematice je již pojednáno v kapitole 4.3.1. této diplomové práce.

4.5 Obstarávání důkazů obhájcem

Dokazování je podstatnou a nezastupitelnou součástí trestního řízení. Cílem hlavního líčení je zjistit, zda se stal skutek, pro který je vedeno trestní řízení, dále zda tento skutek spáchal obviněný a zda se vůbec o trestný čin jedná.¹⁰⁵

Otázkou dokazování se zabýval Ústavní soud České republiky, který se snaží vytvořit jakési požadavky dokazování, které by měly být splněny. Tyto požadavky

¹⁰³ § 19 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii.

¹⁰⁴ § 20 odst. 5 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii.

¹⁰⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2007, s. 312.

klade především Úmluva. Jedním z těchto požadavků je požadavek kontradiktornosti řízení, tedy že *„rozhodnutí soudu je výsledkem konfrontace mezi stranami. Každá strana musí mít možnost seznámit se se všemi poklady, tvrzeními, důkazy protistrany a zároveň musí mít možnost vyjádřit se k tvrzením, důkazům, argumentům protistrany.“*¹⁰⁶ Dalším požadavkem je princip „rovnosti zbraní“, tedy aby obě strany měly stejná práva a stejné možnosti hájit se. Z tohoto principu tedy vyplývá, že strany by měly být v trestním řízení rovnocenné. Tato rovnováha by měla být v celém řízení, tedy i co se týká důkazů. Současná úprava trestního řádu umožňuje, že důkazy může navrhopvat jak státní zástupce, tak i obhájce obviněného. Tento stav však neplatil vždy.

Co se týká obstarávání důkazů obhájcem, tedy zejména jejich vyhledávání, zde se v současnosti můžeme opřít o zákonnou úpravu, konkrétně o § 89 odst. 2 TŘ, ve kterém je uvedeno: *„Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.“* Toto ustanovení bylo doplněno novelou zákona č. 292/1993 Sb. a umožňuje oběma stranám obstarávat důkazy. V důvodové zprávě k novele § 89 odst. 2 TŘ provedené zákonem č. 292/1993 Sb. se uvádí: *„Dosavadní soudní praxe vycházela z toho, že obstarávání důkazů je právem a povinností orgánů činných v trestním řízení a odmítla zacházet stejně s důkazy, které obstaral např. poškozený a obviněný. Týká se to zejména znaleckých posudků, ačkoliv soudní znalec by měl dospět v posudku ke stejnému závěru bez ohledu na osobu objednatele. Proto se uvedené ustanovení doplňuje tak, aby byla zřejmá povinnost orgánů činných v trestním řízení přistupovat k důkazům stejným způsobem, podle stejných ustanovení je provádět a těmito důkazy se zabývat.“*¹⁰⁷

Do přijetí této novely byl rozdíl při opatřování znaleckých posudků, které, pokud byly vypracovány z podnětu obhajoby bez rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení, mohly být považovány jen za listinné důkazy a nemohlo se jednat o

---

¹⁰⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2007, s. 314.

¹⁰⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/1993 Sb.

znalecké posudky ve smyslu TŘ, a to i v případě, že byly vypracovány znalci zapsanými v seznamu znalců.¹⁰⁸

Dalším významným ustanovením je § 215 odst. 2 TŘ, které má toto znění: *„Státní zástupce, obžalovaný a jeho obhájce mohou žádat, aby jim bylo umožněno provést důkaz, zejména výslech svědka nebo znalce. Předseda senátu jim vyhoví zejména tehdy, jestliže jde o důkaz prováděný k jejich návrhu nebo jimi opatřený a předložený; není povinen jim vyhovět, jde-li o výslech obviněného, výslech svědka mladšího než čtrnáct let, nemocného nebo zraněného svědka, anebo jestliže by provedení důkazu některou z uvedených osob nebylo z jiného závažného důvodu vhodné. Jestliže je výslech stejného svědka nebo znalce navrhován jak státním zástupcem, tak i obžalovaným nebo obhájcem, a obě strany žádají o provedení výslechu, rozhodne předseda senátu po vyjádření obou stran o tom, která z nich výslech provede. Provádění výslechu některou z uvedených stran může předseda senátu přerušit jen tehdy, není-li výslech prováděn v souladu se zákonem, na vyslýchaného je vyslychajícím činěn nátlak nebo je výslech jím veden jiným nevhodným způsobem, anebo předseda senátu nebo člen senátu považuje za nezbytné položit vyslýchanému otázku, jejíž položení není možno odložit na dobu po provedení takového výslechu nebo jeho části.“* Právo provádět důkaz má jen jedna strana, které to předseda senátu umožní, zatímco druhá strana má právo klást doplňující otázky.

Na vyhledávání důkazů obhájcem mají odborníci i veřejnost poněkud odlišné názory. JUDr. Václav Mandák, CSc. se k tomuto tématu vyjadřuje tak, že obhájce smí pátrat po všech důkazech, které mohou být prospěšné pro obhajobu, a to jak vlastní činností, tak popř. za součinnosti asistenta či soukromých detektivních služeb.¹⁰⁹ Totéž podle něj platí pro mimosoudní styk obhájce s důkazy. Mandák zastává názor, že obhájce může s potencionálními svědky nebo se spoluobviněnými vejít v písemný či osobní styk, může s nimi sepsat záznam, s jejich souhlasem pořídít o rozhovoru zvukovou či obrazovou nahrávku. Tyto možnosti vyplývají ze zásady procesní rovnosti stran, ale Mandák varuje před jejich nadužíváním. Jmenuje případy

---

¹⁰⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. 1. vydání. Praha: CODEX, s. 75-76.

¹⁰⁹ Například v některých státech USA je tato problematika upravena, a to tak, že obhájce je ze zákona oprávněn pověřit některého ze svých spolupracovníků pátráním po důkazech ve prospěch obviněného klienta. – viz ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. 1. vydání. Praha: CODEX, 1999, s. 93.

nepřípustného ovlivňování, nátlaku a možného ovlivňování svědků. V takovém případě by toto chování mohlo být postižitelné, a to jak kárně, tak i trestně.¹¹⁰

Obhájce je však oprávněn navrhnout jen takové důkazy, které budou mít příznivý vliv pro obviněného. I z tohoto důvodu je důležité, aby obhájce předem mohl mluvit se svědkem a informovat se o tom, co svědek ví.¹¹¹ Soudci si jsou vědomi, že obhájce navrhuje pouze svědky, kteří by měli svědčit ve prospěch obviněného, a proto zde existuje možnost, že obhájce se se svědkem již setkal. Někteří předsedové senátu se pak svědků dotazují, zda se již s obhájcem obviněného setkali. Při jejich kladné odpovědi pak mnozí přihlíží k jejich výpovědím s určitou dávkou nedůvěry.¹¹²

Na tuto problematiku, jak je vidět, existuje více stanovisek. Já sama jsem toho názoru, že obhájce by měl mít možnost se aktivněji podílet na obhajobě, tedy že by měl mít možnost sám vyhledávat svědky, zjišťovat okolnosti případu, třeba i za pomoci detektivních agentur. Vždyť aby obhájce mohl vykonávat účinnou obhajobu, je potřeba, aby znal veškeré skutečnosti, které se daného případu týkají. Obhájce pak může na základě zjištěných poznatků lépe odhadnout, jakým směrem se bude celá kauza ubírat. Obhájce, pokud má všechny potřebné informace, by měl být schopen rychleji reagovat na nově vyvstalá tvrzení protistrany. Samozřejmě, vše má své meze, nemělo by docházet k obtěžování osob podávající svědectví či jakémukoli jejich ovlivňování, ani k obstarávání falešných důkazů nebo naopak k odstraňování důkazů svědčících v neprospěch klienta.

Tato problematika se řeší nejen na úrovni teoretické, ale i v praxi. Příkladem může být dotaz vyšetřovatele Policie ČR - Úřadu vyšetřování pro ČR v Praze, který dopisem České advokátní komory ze dne 14. 9. 1995 informoval o postupu obhájce, který pozval do své kanceláře osoby, jež přicházely v úvahu jako svědci v trestním řízení, sepsal s nimi záznam a ten pak předložil do vyšetřovacího spisu s návrhem na svědecký výslech těchto osob. Vyšetřovatel se ve svém dopise dotazuje, zda z právního a etického hlediska považuje komora tento postup za správný a zda je obhájci často používán. Tajemník České advokátní komory JUDr. Jiří Klouza v odpovědi uvedl, že popsané jednání obhájce nelze označit za porušení povinností podle AZ ani podle jiných právních předpisů, jestliže je vedeno bez jakéhokoliv

---

¹¹⁰ MANDÁK, Václav. Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 7, s. 205.

¹¹¹ MANDÁK, Václav. Jsou obviněný a obhájce oprávněni prověřovat prameny důkazů? *Kriminalistický přehled*, 1969, č. 2.

¹¹² VANTUCH, Pavel. Může předseda senátu vyzvat obhájce, aby provedl důkaz, který navrhla strana obhajoby? *Trestněprávní revue*, 2004, č. 8, s. 242.

ovlivňování, přemlouvání a bez jakékoliv formy sugestivního působení. Za stejných podmínek nejde o jednání, které by bylo v rozporu s etickými pravidly výkonu advokacie.¹¹³

Tento případ je sice poněkud staršího data, ale jistě se i dnes najdou tací, kteří nevědí, jak si mají postup obhájce vyložit. V praxi se dodnes setkáme s protichůdnými názory, i když se zdá, že již převažují pozitivní ohlasy. De lege ferenda bych však navrhovala podrobnější úpravu této oblasti. Dokazování je zajisté důležitou částí trestního řízení, a přesto doposud není zcela upraveno. I když byla obhájci přiznána možnost navrhnout důkazy a setkávat se se svědky, nemá obhájce možnost přimět svědka, aby mu o dané situaci podal jakékoli vysvětlení. V případě, že by obhájce na svědka jakkoli naléhal, považuje se takové jednání za ovlivňování, ale jak má obhájce zjistit, co svědek o celé kauze ví? Vzhledem k tomu, že obhájce musí navrhnout jen důkazy svědčící ve prospěch klienta, tak by měl znát, jak svědkova výpověď ovlivní případ. Ale co má obhájce učinit v případě, že svědek odmítá s obhájcem spolupracovat? Jaké legální prostředky má obhájce k dispozici? Navrhovala bych tedy, aby bylo v TŘ upraveno oprávnění obhájce požadovat vysvětlení od těchto osob, tyto osoby by tak poskytly potřebnou součinnost. Je otázkou, zda by taková úprava nevedla ke zneužívání ze strany obhájce. Pro takové případy by měla být upravena i ochrana svědka, např. by měly být uvedeny důvody, pro které by mohl spolupráci odmítnout (např. při násilné trestné činnosti).

4.6 Jiné osoby s obhajovacími právy

TŘ upravuje možnost zvolit si svého obhájce nejen samotnému obviněnému, ale také jiným osobám. Konkrétně je tomu tak v § 37 odst. 1 TŘ, kde se přímo hovoří o zákonném zástupci a dále o příbuzných v pokolení přímém, o sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželovi, partnerovi, druhovi, jakož i o zúčastněné osobě.

„Tyto osoby můžeme rozdělit do dvou skupin. Do první řadíme ty, které vykonávají obhajovací práva v zastoupení osoby, proti níž se řízení vede, tedy jejím jménem. Do druhé skupiny řadíme ty, jež tato práva vykonávají jménem vlastním, a proto mají tzv. samostatné obhajovací právo.“¹¹⁴

---

¹¹³ KLOUZA, J. Odpovědi na dotazy. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 2, s. 33.

¹¹⁴ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 100.

4.6.1 Zákonný zástupce

Zákonný zástupce obviněného, který je zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo jehož způsobilost k právním úkonům je omezena, je oprávněn obviněného zastupovat, zejména zvolit mu obhájce, činit za obviněného návrhy, podávat za něho žádosti a opravné prostředky. Je též oprávněn zúčastnit se těchto úkonů, kterých se podle zákona může zúčastnit obviněný. Ve prospěch obviněného může zákonný zástupce tato práva vykonávat i proti vůli obviněného (§ 34 odst. 1 TŘ).

Kdo je zákonným zástupcem obviněného, který je zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo jehož způsobilost k právním úkonům je omezena, stanoví občanský zákoník a zákon o rodině.¹¹⁵

Podle občanského zákoníku je zákonným zástupcem fyzické osoby, která byla rozhodnutím soudu zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo jejíž způsobilost k právním úkonům byla rozhodnutím soudu omezena, soudem ustanovený opatrovník. Zákon o rodině hovoří o zákonném zástupci v případě rodiče nezletilého dítěte, osvojitele nezletilého osvojence, opatrovníka nezletilého, kolizního opatrovníka nezletilého a poručníka.

Zákonný zástupce obviněného nemá samostatné obhajovací právo, a proto je v zákoně stanoveno, že svá práva může vykonávat ve prospěch obviněného i proti jeho vůli. Pokud by v zákoně nebyla obsažena tato úprava, mohl by obviněný vykonávání práv zákonného zástupci nejen bránit, nýbrž také překazit. Proto může zákonný zástupce podat stížnost ve prospěch obviněného, stejně jako odvolání proti jeho vůli. Proti vůli obviněného může podat také návrh na povolení obnovy řízení.¹¹⁶

V případech, v nichž zákonný zástupce obviněného nemůže vykonávat svá práva a je nebezpečí z prodlení, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce může k výkonu těchto práv obviněnému ustanovit opatrovníka (§ 34 odst. 2 TŘ).

---

¹¹⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 536.

¹¹⁶ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 101.

4.6.2 Osoby se samostatnými obhajovacími právy

Mezi osoby se samostatnými obhajovacími právy patří příbuzní obžalovaného v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, druh a partner. Vzhledem k té skutečnosti, že tyto osoby mají samostatné obhajovací právo, což znamená, že toto obhajovací právo vykonávají vlastním jménem.¹¹⁷

Pokud se týká odvolání, mohou osoby se samostatnými obhajovacími právy podat opravný prostředek ve prospěch obviněného jen v tom případě, že obviněný s podáním opravného prostředku souhlasí. Tato vůle obžalovaného musí být projevna způsobem nevzbuzujícím pochybnost, že směřuje právě k tomuto výsledku. Podá-li potom taková osoba odvolání proti vůli obžalovaného, odvolací soud zamítne toto odvolání jako podání osobou neoprávněné.¹¹⁸

Osoby se samostatnými obhajovacími právy mohou podat stížnost ve prospěch obviněného proti usnesení o vazbě, o ochranném léčení a o zabezpečovací detenci (§142 odst. 2 TŘ).

V řízení proti mladistvému má obhajovací práva orgán pověřený péčí o mládež.¹¹⁹

---

¹¹⁷ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 102.

¹¹⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 811.

¹¹⁹ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 102.

5 Postavení obhájce v jednotlivých stádiích trestního řízení

Trestní řízení probíhá v několika stádiích, ve kterých orgány činné v trestním řízení a další orgány a zúčastněné osoby plní své úkoly tak, aby bylo dosaženo účelu trestního řízení. Prvním stadiem trestního řízení je řízení přípravné, které se dále dělí na postup před zahájením trestního stíhání a na zahájení trestního stíhání. Druhým stadiem je předběžné projednání obhajoby. Třetím stadiem je hlavní líčení, které je nejdůležitější částí trestního řízení. Čtvrtým stadiem trestního řízení je řízení opravné. Posledním stadiem trestního řízení je řízení vykonávací.¹²⁰

Zásada zajištění obviněnému práva na obhajobu se uplatňuje ve všech stádiích trestního řízení, i když činnost obhájce je v jednotlivých fázích různá.¹²¹

V této kapitole bych se zaměřila na postavení obhájce v jednotlivých stádiích trestního řízení.

5.1 Přípravné řízení

Přípravné řízení, které také bývá označováno jako předsoudní stadium trestního řízení, je součástí tzv. kontinentálního typu trestního řízení. Tento úsek bývá upraven v jednotlivých zemích odlišně, avšak společným znakem je, že toto řízení má sloužit k přípravě podkladů pro následující trestní stadia.¹²² Tento úsek je prvním stadiem trestního řízení. TŘ definuje přípravné řízení v § 12 odst. 10 jako „úsek řízení od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, postoupení věci jinému orgánu nebo zastavení trestního stíhání, anebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.“

¹²⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2007, s. 421.

¹²¹ CÍSAŘOVÁ, D. *Obhájce v československém trestním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, 1966, s. 59.

¹²² MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 533.

Rozlišujeme 3 formy přípravného řízení, a to zkrácené přípravné řízení, standartní přípravné řízení a rozšířené přípravné řízení.¹²³

Zkrácené přípravné řízení se koná o trestných činech, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta, jestliže

a) podezřelý byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté, nebo

b) v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání a lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě uvedené v § 179b odst. 4 TŘ¹²⁴ postavit před soud (§ 179a odst. 1 TŘ).

V tomto řízení se setkáváme nikoli s obviněným, ale s podezřelým. Zadržený podezřelý má stejná práva jako obviněný. Podezřelý má právo zvolit si obhájce, hovořit s ním bez přítomnosti třetí osoby a radit se s ním již v průběhu zadržení. Podezřelý má též právo požadovat, aby obhájce byl přítomen při jeho výslechu, pokud je obhájce dosažitelný. O těchto právech musí být podezřelý poučen a musí mu být poskytnuta možnost k jejich uplatnění. I když má podezřelý právo zvolit si svého obhájce, nemá nárok na jeho ustanovení, tak jak tomu je u osoby obviněné. Zadržený podezřelý nemá právo nahlížet do spisu.¹²⁵

Rozšířené přípravné řízení se koná o trestných činech, o nichž je příslušný rozhodovat v prvním stupni krajský soud.¹²⁶

Přípravné řízení se rozpadá do dvou etap, a to na postup před zahájením trestního stíhání a na vyšetřování.

5.1.1 Postup před zahájením trestního stíhání

Postup před zahájením trestního stíhání je první fází přípravného řízení. V této fázi dochází k prověřování podnětů i vlastních poznatků policie s cílem zajistit všechny podklady, které jsou důležité pro zahájené trestního stíhání. V tomto stadiu

---

¹²³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 453.

¹²⁴ § 179b odst. 4 TŘ: „Zkrácené přípravné řízení musí být skončeno nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován.“

¹²⁵ VANTUCH, Pavel. Právo na obhajobu v předsoudní fázi trestního řízení po 1. 1. 2002. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 5, s. 132.

¹²⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 552.

má dojít k objasnění skutečností, které nasvědčují tomu, že došlo ke spáchání trestného činu.¹²⁷

V této fázi přípravného řízení dochází nejčastěji k podávání vysvětlení. V § 158 odst. 4 TŘ je upraveno právo osob podávajících vysvětlení na právní pomoc advokáta. Tyto osoby mají právo na přítomnost advokáta při podávání vysvětlení a policejní orgán je povinen jim toto zastoupení advokátem umožnit.¹²⁸

5.1.2 Zahájení trestního stíhání

Trestní stíhání je upraveno v § 160 TŘ, podle kterého se „*trestní stíhání zahajuje, nasvědčují-li prověřováním zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečné odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, není-li důvod pro postup podle § 159a odst. 2 a 3 nebo § 159b odst. 1 TŘ.*“ Zahájení trestního stíhání je namířeno proti konkrétní osobě, která se tímto stává obviněným.¹²⁹

Ke sdělování obvinění dochází usnesením, proti němuž je přípustná stížnost. Podání stížnosti je možné teprve od roku 2002, kdy vešla v platnost novela zákona č. 265/2001 Sb.¹³⁰ V usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 TŘ musí být popsány okolnosti skutku rozhodné pro jeho posouzení z hlediska všech znaků skutkové podstaty trestného činu, který je v něm spatřován, tedy i subjektivní stránky.¹³¹

Účinky zahájení trestního stíhání nastávají až doručením usnesení o zahájení trestního stíhání. Toto usnesení se doručuje do vlastních rukou, přitom k doručení může dojít i při úkonu trestního řízení.¹³²

Zahájením trestního stíhání přechází přípravné řízení do fáze vyšetřování.¹³³ Vyšetřováním se označuje úsek trestního stíhání před podáním obžaloby, postoupením věci jinému orgánu nebo zastavením trestního stíhání, včetně

¹²⁷ STRÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R. *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl. Trestní řád.* Praha: Linde, 2010, s. 469.

¹²⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 5. 6. 1996, sp. zn. II. ÚS 98/95.

¹²⁹ STRÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R. *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl. Trestní řád.* Praha: Linde, 2010, s. 508.

¹³⁰ VANTUCH, Pavel. Předsoudní fáze trestního řízení po novele trestního řádu. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 11 – 12, s. 27.

¹³¹ Rozhodnutí č. 31/06 Sb. rozh. tr.

¹³² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 715.

¹³³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní.* 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 482.

schválení narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby (§ 161 odst. 1 TŘ).

Obhájce má v tomto stadiu oprávnění účastnit se vyšetřovacích úkonů, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění o něm zajistit. Obhájce má na toto oprávnění procesní nárok, tedy v tomto směru jsou oprávnění obhájce širší než obviněného, neboť ten se sice může zúčastnit vyšetřovacích úkonů, ale na jejich účast nemá procesní nárok.¹³⁴

Obhájce může obviněnému i jiným vyslychaným klást otázky, avšak teprve tehdy, až orgán výslech skončí a udělí mu k tomu slovo. Námitky proti způsobu provádění úkonu může vznášet kdykoliv v jeho průběhu. Účastní-li se obhájce výslechu svědka, jehož totožnost má být z důvodů uvedených v § 55 odst. 2 TŘ¹³⁵ utajena, je policejní orgán povinen přijmout opatření, která znemožňují obhájci zjistit skutečnou totožnost svědka.

Pokud obhájce oznámí policejnímu orgánu, že se chce účastnit vyšetřovacího úkonu, je policejní orgán povinen včas obhájci sdělit, o jaký druh úkonu se jedná, dobu a místo jeho konání. Tato povinnost policejního orgánu vyplývá nejen z TŘ, ale též z judikatury.

Po skončení vyšetřování má obviněný nebo jeho obhájce možnost prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování. Na tuto možnost musí policejní orgán upozornit obviněného a jeho obhájce nejméně tři dny předem. Tato lhůta může být zkrácena se souhlasem obviněného a obhájce. Právo prostudovat si spis mohou, či nemusí obviněný a jeho obhájce využít. Je to jejich právo, ne povinnost. Jde o uplatnění práva na obhajobu, aby se obviněný a jeho obhájce mohli seznámit s obsahem spisu, tedy s výsledky vyšetřování.¹³⁶

---

¹³⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 454.

¹³⁵ § 55 odst. 2 TŘ : „Nasvědčují-li zjištěné okolnosti tomu, že svědku nebo osobě jemu blízké v souvislosti s podáním svědeckví zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí porušení jejich základních práv, a nelze-li ochranu svědka spolehlivě zajistit jiným způsobem, orgán činný v trestním řízení učiní opatření k utajení totožnosti i podoby svědka; jméno a příjmení a jeho další osobní údaje se do protokolu nezapisují, ale vedou se odděleně od trestního spisu a mohou se s nimi seznamovat jen orgány činné v trestním řízení v dané věci. Svědek se poučí o právu požádat o utajení své podoby a podepsat protokol smyšleným jménem a příjmením, pod kterým je pak veden. Je-li třeba zajistit ochranu těchto osob, orgán činný v trestním řízení učiní bezodkladně všechna potřebná opatření. Zvláštní způsob ochrany svědků a osob jim blízkých stanoví zvláštní zákon. Pominou-li důvody pro utajení podoby svědka a oddělené vedení osobních údajů svědka, orgán, který v té době vede trestní řízení, zruší stupeň utajení těchto informací, připojí uvedené údaje k trestnímu spisu a podoba svědka ani údaje o jeho totožnosti se nadále neutajují; to neplatí, je-li utajována totožnost a podoba osob uvedených v § 102a.“

¹³⁶ STRÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R. *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 2. díl. *Trestní řád*. Praha: Linde, 2010, s. 541.

5.2 Hlavní líčení

Hlavní líčení je klíčovým stadiem trestního řízení. V tomto stadiu se rozhoduje o nejdůležitější otázce, která provází celé trestní řízení, a to o vině obžalovaného a o trestu.¹³⁷

Jestliže výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud, státní zástupce podá obžalobu a připojí k ní spisy a jejich přílohy. O podání obžaloby vyrozumí obviněného, obhájce a poškozeného, pokud jsou jeho pobyt nebo sídlo známé, a je-li obviněný advokátem též ministra spravedlnosti a předsedu Komory (§ 176 odst. 1 TR).

Obhájce je o konání hlavního líčení vyrozuměn. V případech nutné obhajoby je přítomnost obhájce nezbytná, jak bylo poznamenáno v rozhodnutí č. 33/2000 Sb. rozh. tr. V tomto rozhodnutí soud vyslovil zásadu, že v případech nutné obhajoby nelze konat hlavní líčení ani v něm pokračovat v nepřítomnosti obhájce, a to ani tehdy, neúčastní-li se obhájce hlavního líčení na základě dohody s obžalovaným. Další z důležitých práv obviněného na obhajobu je jeho právo osobní účasti na hlavním líčení.

Den konání hlavního líčení určí předseda senátu a ostatní osoby jsou předvolány či vyrozuměny tak, aby byla zachována lhůta k přípravě. Lhůta k přípravě pro obžalovaného, obhájce a státního zástupce činí pět pracovních dní. Tato lhůta počíná běžet od doručení předvolání.

Právo obžalovaného na lhůtu k přípravě na hlavní líčení je jednou z forem práva na osobní obhajobu obžalovaného. Pokud tato lhůta nebude dodržena, může se hlavní líčení konat jen v tom případě, že obžalovaný se zkrácením lhůty souhlasí.¹³⁸ Podmínkou je, že obžalovaný se k hlavnímu líčení dostaví a výslovně požádá o provedení hlavního líčení. Obě podmínky, tj. dostavení se obžalovaného k hlavnímu líčení a výslovná žádost, musí být současně splněny.¹³⁹ Pokud však pětidenní lhůta nebyla zachována a obžalovaný nevyslovil souhlas se zkrácením lhůty, hlavní líčení není možno konat a musí být odročeno.¹⁴⁰

¹³⁷ MUSIL, KRATOCHVÍL, ŠÁMAL a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 388.

¹³⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 524.

¹³⁹ Rozhodnutí č. 20/1964 Sb. rozh. tr.

¹⁴⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 525.

K určitému posílení práva na obhajobu došlo také v ustanovení § 215 odst. 2 TŘ, podle kterého může nejen státní zástupce, ale i obžalovaný a jeho obhájce žádat, aby jim bylo umožněno provést důkaz, zejména výslech svědka nebo znalce.¹⁴¹

Na závěr hlavního líčení je uděleno slovo k závěrečným řečem. Pořadí závěrečných řečí je stanoveno v § 216 odst. 2 TŘ, podle kterého po závěrečné řeči státního zástupce promluví poškozený, zúčastněná osoba, obhájce obžalovaného, popřípadě obžalovaný. Má-li poškozený nebo zúčastněná osoba zmocněnce, promluví zmocněnec. Je-li třeba, určí předseda senátu pořadí, v němž se po závěrečné řeči státního zástupce ujmou slova jednotlivé oprávněné osoby. Obhájce obžalovaného, popřípadě obžalovaný mluví však vždy poslední. Obžalovanému náleží na závěr právo posledního slova. Během tohoto projevu nesmějí být obžalovanému ani soudem, ani nikým jiným kladeny otázky.

Poslední slovo je samostatným úkonem, ve kterém obžalovaný podle své úvahy může uvést vše, co pokládá z hlediska své obhajoby za významné. V TŘ není určeno, jaký obsah by měla tato řeč obsahovat.¹⁴² Bude tak výhradně věcí obžalovaného, k jakým skutečnostem se bude vyjadřovat. Nejčastěji v této řeči vyjadřuje obžalovaný svoji lítost nad spáchaným skutkem, v případě, že se k němu doznal. V opačném případě popírá, že trestný čin spáchal a poukazuje na nedostatečné důkazy.

5.3 Opravné řízení

Právo podat opravný prostředek je součástí jedné ze složek obhajoby, a to obhajoby materiální. Možnost podat opravný prostředek dává v systému trestního řízení další příležitost k uvážení možností jiné interpretace faktů a tedy důvodnost opravného řízení.¹⁴³

Opravné prostředky se dělí na prostředky řádné a mimořádné. Řádné opravné prostředky jsou takové, které směřují proti dosud nepravomocnému rozhodnutí. Řádnými opravnými prostředky jsou odvolání a stížnost. Mimořádnými opravnými

---

¹⁴¹ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 456.

¹⁴² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 783.

¹⁴³ CÍSAŘOVÁ, D. Aktuální problémy dokazování v trestním řízení. *Acta Universitatis Carolinae-Iuridica*, 1975, č. 22, Praha: Univerzita Karlova, 1975, s. 23.

prostředky jsou dovolání, stížnost pro porušení zákona a obnova řízení a směřují proti pravomocnému rozhodnutí.¹⁴⁴

Odvolání ve prospěch obžalovaného mohou podat kromě státního zástupce a obžalovaného i příbuzní obžalovaného v pokolení přímém, jeho sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh. Tyto osoby však nemohou podat odvolání, pokud si to obžalovaný nepřeje, tedy nemohou podat opravný prostředek proti jeho vůli.

V tomto stadiu trestního řízení se uplatňuje princip zákazu reformationis in peius. Tento princip „*zákazu změny k horšímu*“ uplatní především osoba, která podala opravný prostředek ve prospěch obžalovaného. Zákaz reformationis in peius se uplatňuje především u obviněného u odvolání, dovolání a stížnosti pro porušení zákona. Jinak tomu je u obnovy řízení, zde platí omezený zákaz reformationis in peius, který se vztahuje jen výrok o trestu. Znamená to tedy, že obviněného lze v obnoveném řízení uznat vinným za těžší trestný čin, ale nelze mu za to uložit přísnější trest.¹⁴⁵

5.4 Zvláštní způsoby řízení

Zvláštní způsoby řízení jsou upraveny ve dvacáté hlavě TŘ. Jedná se o odchylky od obecného způsobu úpravy trestního řízení. Tato zvláštní úprava se uplatní pro řízení proti uprchlému (§ 302-306a TŘ), podmíněné zastavení trestního stíhání (§ 307-308 TŘ), narovnání (§ 309-314 TŘ), řízení před samosoudcem (§ 314a-314g TŘ), řízení po zrušení rozhodnutí nálezem Ústavního soudu (§ 314h-314k TŘ) a řízení o přezkumu příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu (§ 314l až 314n TŘ). Zvláštní úprava se použije i u řízení ve věcech mladistvého.¹⁴⁶

V této kapitole bych se ráda zaměřila na řízení proti uprchlému, řízení ve věcech mladistvých a řízení před samosoudcem.

---

¹⁴⁴ JELÍNEK, J. Trestní právo procesní. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 558 – 559.

¹⁴⁵ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 890.

¹⁴⁶ STRÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R. *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 2. díl. *Trestní řád*. Praha: Linde, 2010, s. 822.

5.4.1 Řízení proti uprchlému (§ 302 – 306a TŘ)

Řízení proti uprchlému lze konat proti tomu, kdo se vyhýbá trestnímu řízení pobytem v cizině nebo tím, že se skrývá. Toto řízení se koná proti jednotlivé osobě, tedy proti konkrétnímu obviněnému. Zde se uplatňuje jedna z výjimek, kdy je možné konat hlavní líčení v nepřítomnosti obžalovaného.¹⁴⁷

V řízení proti uprchlému musí mít obviněný obhájce. Jedná se o případ nutné obhajoby podle § 36 odst. 1 písm. c) TŘ.¹⁴⁸ Obhájce má v tomto řízení stejná práva jako obviněný. Aby mohlo dojít k zahájení trestního stíhání, je třeba doručit usnesení o zahájení trestního stíhání. Toto usnesení, stejně jako ostatní písemnosti, se doručují obhájci.

Pokud se původně konalo řízení proti uprchlému a důvody pro konání takového řízení před skončením trestního stíhání odpadnou, protože přítomnost obviněného lze zajistit, musí se v řízení pokračovat podle obecných ustanovení TŘ a nikoli podle zvláštních ustanovení o konání řízení proti uprchlému.¹⁴⁹

5.4.2 Řízení ve věcech mladistvých (§ 291 TŘ, zákon o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb.)

TŘ v § 291 říká, že toto řízení je upraveno zvláštním zákonem, a to zákonem č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen ZSM). Pokud tento zvláštní zákon nestanoví jinak, postupuje se podle TŘ.

Řízení ve věcech mladistvých se vyznačuje řadou specifik. Co se týče osoby obhájce, obhájcem mladistvého nemůže být ten, kdo současně zastupuje osobu, jejíž zájmy si odporují se zájmy mladistvého, a ten, kdo byl mladistvému jako obhájce takovou osobou zvolen. Pokud mladistvý nevyužije svého práva zvolit si obhájce a nezvolí-li mu ho ani jeho zákonný zástupce, může mu ho zvolit jeho příbuzný v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, manžel, druh, jakož i zúčastněná osoba. Tyto osoby mohou mladistvému zvolit obhájce i proti jeho vůli. Řízení ve věcech mladistvého je případem nutné obhajoby (§ 44 odst. 1, 2 ZSM).

---

¹⁴⁷ JELÍNEK, J. Trestní právo procesní. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 687.

¹⁴⁸ § 36 odst. 1 písm. c) TŘ: „Obviněný musí mít obhájce už v přípravném řízení, jde-li o řízení proti uprchlému.“

¹⁴⁹ Rozhodnutí č. 20/75 Sb. rozh. tr.

Mladistvý musí mít obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle ZSM nebo provedeny úkony podle TŘ, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce o něm zajistit (§ 42 odst. 2 ZSM).

Ve vykonávacím řízení musí mít mladistvý obhájce, jestliže soud pro mládež rozhoduje ve veřejném zasedání a mladistvý nedovršil osmnácti let, jde-li o podmíněné propuštění z výkonu trestního opatření odnětí svobody mladistvého, který v době konání veřejného zasedání nedovršil devatenáctý rok. V řízení o stížnosti pro porušení zákona, v řízení o dovolání a v řízení o návrhu na povolení obnovy musí mít mladistvý obhájce, jestliže v době konání veřejného zasedání nedovršil devatenáctý rok (§ 42 odst. 3 a 4 ZSM).

5.4.3 Řízení před samosoudcem (§ 314a – 314g TŘ)

Řízení před samosoudcem se koná o trestných činech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje 5 let. Toto řízení se tedy vztahuje na přečiny.¹⁵⁰ Samosoudce může bez projednání věci v hlavním líčení vydat trestní příkaz, jestliže je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, a to i ve zjednodušeném řízení konaném po zkráceném řízení. Trestní příkaz má povahu odsuzujícího rozsudku. Účinky spojené s vyhlášením rozsudku nastávají doručením trestního příkazu obviněnému.

Při použití trestního příkazu dochází k oslabení práva obviněného na obhajobu.¹⁵¹ Obviněný, který trestní příkaz obdrží, je sice poučen o možnosti podat proti tomuto trestnímu příkazu opravný prostředek – odpor, ale v trestním příkazu již uvedeno není, že je zde možnost přísnění trestu. V trestním příkazu se totiž neuplatní zákaz reformationis in peius, tedy zákaz změny k horšímu. Je tedy pro obviněného určitým rizikem, podá-li odpor proti trestnímu příkazu, neboť se může dočkat přísnějšího trestu.¹⁵²

---

¹⁵⁰ STŘÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R. *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl. Trestní řád.* Praha: Linde, 2010, s. 849.

¹⁵¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 929.

¹⁵² VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného.* 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 579 - 581.

V tomto směru se ztotožňuji s názorem doc. JUDr. Pavla Vantucha, CSc., že nynější právní úprava § 314g odst. 2 TŘ¹⁵³ je v rozporu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy¹⁵⁴. Obviněný, který podal odpor proti trestnímu příkazu, není s možností přísnějšího trestu seznámen, v čemž spatřuji porušení čl. 6 Úmluvy, tedy porušení práva na spravedlivý proces.

De lege ferenda navrhuji, aby došlo k úpravě ustanovení TŘ týkající se trestního příkazu. Toto ustanovení by mělo být doplněno o tu skutečnost, že pro trestní příkaz neplatí zákaz reformationis in peius, tedy zákaz změny k horšímu.

Obviněný by měl být v trestním příkazu poučen nejen o možnosti podat opravný prostředek, ale i o důsledku takového jednání, tedy o možnosti zpřísnění trestu.

---

¹⁵³ § 314g odst. 2 TŘ: „Byl-li podán proti trestnímu příkazu oprávněnou osobou ve lhůtě odpor, trestní příkaz se tím ruší a samosoudce nařídí ve věci hlavní líčení; při projednávání věci v hlavním líčení není samosoudce vázán právní kvalifikací ani druhem a výměrou trestu obsaženými v trestním příkazu. Jinak se trestní příkaz stane pravomocným a vykonatelným.“

¹⁵⁴ čl. 6 odst. 1 Úmluvy: „Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.“

Závěr

Česká republika se řadí mezi demokratické právní státy, které zakotvují zásadu zajištění práva na obhajobu. Právo na obhajobu je upraveno nejen v TŘ, ale jeho úpravu nalezneme také v LZPS. Toto právo zaručují dále i mezinárodní dokumenty, jak MPOPP, tak Úmluva.

Moje diplomová práce pojednává o obhájci v trestním řízení. Tento subjekt figuruje v TŘ již od samého počátku, ale jeho postavení, práva a povinnosti se postupem času vyvíjely. TŘ byl několikrát novelizován ve snaze reagovat na změny jak historické, tak sociální. Řada těchto novel se dotýká postavení obviněného a jeho práva na obhajobu. Mnoho z nich právo na obhajobu rozšiřuje, konkretizuje práva a povinnosti obhájce, dává nová oprávnění obviněnému či v některých případech právo na obhajobu limituje.

Právo na obhajobu tak, jak je upraveno v TŘ, poskytuje kvalitní základ pro uplatnění tohoto práva. V TŘ ovšem nalezneme i problematická ustanovení, která by měla být upravena konkrétněji. Tak například co se týká § 37 odst. 3 TŘ, zde chybí zakotvení institutu hlavního obhájce. Toto ustanovení sice upravuje případ více obhájců, ale tato úprava se mi jeví jako nedostatečná. V případě plurality obhájců si má obviněný sám zvolit jednoho obhájce, kterému budou doručovány veškeré písemnosti, ale v případě, že tak obviněný sám neučiní, určí tohoto obhájce soud. Z tohoto nelze dovozovat, že obhájce, kterému jsou tyto písemnosti doručovány, je obhájcem hlavním. De lege ferenda navrhuji, aby § 37 odst. 3 TŘ byl změněn. V novém ustanovení by měl být upraven pojem hlavního obhájce, jeho práva a povinnosti, postavení vůči ostatním obhájcům a obviněnému.

Další oblastí, která by si zasloužila podrobnější úpravu, je oblast dokazování. V TŘ dosud nenalezneme ustanovení týkající se obstarávání důkazů obhájcem. Obě strany jsou si v řízení rovné, proto mají obě tyto strany právo navrhopat důkazy. Vzhledem k té skutečnosti, že obhájce musí navrhopat jen důkazy svědčící ve prospěch obviněného, by měl obhájce znát jejich obsah a měl by mít možnost posoudit, jak se dané důkazy mohou promítnout do celé kauzy, ale v případě svědeckých výpovědí si nemůže být jist, jaký postoj daný svědek k případu zaujímá. V praxi se setkáváme s odlišnými stanovisky. Existují názory, které se přiklání k možnosti obhájce svědka předem vyslechnout, zjistit, jaké informace k celému

případu má, ale setkáme se i s názory, které si takové jednání vykládají jako obtěžování a ovlivňování svědků. V zájmu jednotného výkladu bych navrhovala, aby bylo do TŘ vloženo ustanovení, které by opravňovalo obhájce požadovat vysvětlení od těchto osob. Tyto osoby by tak poskytly potřebnou součinnost. Zůstává otázkou, zda by taková úprava nevedla ke zneužívání ze strany obhájců. Proto by měla tato úprava zahrnovat případy, které by umožňovaly svědkům odmítnout podávat vysvětlení obhájci (např. při násilné trestné činnosti).

Jako částečné porušení práva na obhajobu se mi jeví ustanovení týkající se trestního příkazu. Současná úprava v § 314g odst. 2 TŘ sice vymezuje, že samosoudce není v hlavním líčení vázán právní kvalifikací ani druhem a výměrou trestu, ale toto již není uvedeno v trestním příkazu, který se doručuje obviněnému. Obviněný jako laik tak může dojít k chybnému závěru, že podáním odporu proti tomuto trestnímu příkazu si nemůže nijak uškodit. Trestní příkaz sice obsahuje poučení, že pokud je proti příkazu podán odpor, nařídí samosoudce hlavní líčení, ale již zde chybí poučení o možném zpřísnění právní kvalifikace a trestu. De lege ferenda bych navrhovala, aby došlo k úpravě ustanovení TŘ týkající se náležitostí trestního příkazu. Ustanovení 314f odst. 1 TŘ by mělo být doplněno o písm. g), ve kterém by bylo uvedeno jako další náležitost trestního příkazu poučení o té skutečnosti, že v hlavním líčení, které následuje po podání odporu, se neuplatní zákaz reformationis in peius, tedy zákaz změny k horšímu. Obviněný by byl tak upozorněn na možnost zpřísnění právní kvalifikace, druhu a výměry trestu.

Od roku 2011 je v platnosti nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb., který nahradil starý trestní zákon z roku 1961. Původní trestní zákon pocházel ze stejného roku, jako současný TŘ. Dle mého názoru je načase, aby i TŘ dostal „nový kabát“.

Seznam použité literatury

Monografie:

1. CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Obhájce v československém trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Universita Karlova, 1966. 163 s.
2. FENYK, J., FENYKOVÁ, P., HAVLÍK, T., RŮŽIČKA, M. *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918 – 1996*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997. 800 s.
3. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007. 752 s.
4. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010. 784 s.
5. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 1216 s.
6. MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999. 667 s.
7. MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. 1166 s.
8. REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. 1. vydání. Praha: Orac, 2002. 263 s.
9. STRŽÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R. *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl. Trestní řád*. Praha: Linde, 2010. 1196 s.
10. ŠČERBA, Filip. *Výběrová bibliografie článků z trestního práva 1997 - 2005*. 1. vydání. Olomouc: Linde, 2006. 184 s.
11. ŠÁMAL, Petr. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. 1. vydání. Praha: CODEX, 1999. 403 s.
12. ŠÁMAL, Petr a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 1501 s.
13. ŠÁMAL, Petr a kol. *Trestní řád: komentář. II. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 1503 - 3011 s.
14. ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M., NOVOTNÝ, F., DOUCHA, J. *Přípravné řízení trestní*. Praha: C. H. Beck, 1997. 991 s.

15. VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 666 s.

Odborný časopis:

1. ADÁMEK, Radek. Společná obhajoba více obviněných. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 7 – 8, s. 36 – 41.
2. BAXA, J. Reforma trestního řízení – geneze jejího vzniku a její cíle. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 11-12, s. 17.
3. JELÍNEK, Jiří. Obviněný a jeho právo na obhajobu. *Bulletin advokacie*, 1999, č. 2, s. 42 – 49.
4. KLOUZA, J. Odpovědi na dotazy. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 2, s. 33.
5. MANDÁK, Václav. Jsou obviněný a obhájce oprávněni prověřovat prameny důkazů? *Kriminalistický přehled*, 1969, č. 2.
6. MANDÁK, Václav. Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 10, s. 26 – 38.
7. MANDÁK, Václav. Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 7, s. 193 - 210.
8. MANDÁK, Václav. Pojetí výpovědi obviněného v našem trestním řádu. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 5, s. 156 - 160.
9. MANDÁK, Václav. Ukončení obhajoby obhájcem. *Trestní právo*, 1996, č. 2, s. 5 - 11.
10. PIPEK, Jiří. Práva obviněného po novelizaci trestního řádu 1990 z pohledu realizace práva na obhajobu. *Bulletin advokacie*, 1991, č. 3, s. 10
11. REPÍK, B. Svoboda projevu advokátů při výkonu obhajoby v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 1, s. 19
12. REPÍK, B. Advokát ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 11 - 12, s. 22 - 24.
13. ŠEVČÍK, Vlastimil. Taktika obhajoby (prvá část). *Bulletin advokacie*, 2001, č. 9, s. 50 - 60.
14. ŠEVČÍK, Vlastimil. Taktika obhajoby (dokončení). *Bulletin advokacie*, 2001, č. 10, s. 60 - 70.
15. ŠTĚPÁN, Jan. Poznámky k práci obhájce po novele trestního řádu (první část). *Bulletin advokacie*, 2001, č. 11-12, s. 52 – 60.

16. VANTUCH, Pavel. Vyhledávání a předkládání důkazů obhájcem (advokátem) v přípravném řízení. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 7 – 8, s. 29 – 35.
17. VANTUCH, Pavel. Může předseda senátu vyzvat obhájce, aby provedl důkaz, který navrhla strana obhajoby? *Trestněprávní revue*, 2004, č. 8, s. 235 - 246.
18. VANTUCH, Pavel. Obhajoba obviněného více obhájci. *Trestní právo*, 1998, č. 11, s. 2 – 8.
19. VANTUCH, Pavel. Důkazy nutné k obhajobě. *Právní rádce*, 2004, č. 2, s. 60 – 64.
20. VANTUCH, Pavel. Právo na obhajobu v předsoudní fázi trestního řízení po 1. 1. 2002. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 5, s. 129 – 145.
21. VANTUCH, Pavel. Ustanovení § 37 odst. 3 TrŘ a institut hlavního obhájce. *Bulletin advokacie*, 2004, č. 6, s. 29 - 35.

Právní předpisy:

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
1. Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady ze dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky pod č. 2/1993 Sb., ve znění úst. zákona č. 162/1998 Sb.
2. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
3. Historická verze: zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění zákona č. 292/1993 Sb.
4. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod
6. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura:

1. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. července 2000, sp. zn. III. ÚS 464/99
2. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. června 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99
3. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 1. dubna 2004, sp. zn. III. ÚS 80/2004
4. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 5. 6. 1996, sp. zn. II. ÚS 98/95

5. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 4. 2008, sp. zn. II. ÚS 2445/07
6. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. března 2004, sp. zn. II. ÚS 626/2002
7. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 83/1996, bod I)
8. Nález Ústavního soudu ČR č. 62/93-94 Sb. a usnesení ÚS ČR – C. H. Beck, sv. 2, s. 179
9. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. ledna 2005, sp. zn. 8 Tdo 1500/2004
10. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. února 2010, sp. zn. 8 Tdo 99/2010
11. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. února 2010, sp. zn. 8 Tdo 160/2010
12. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. února 2010, sp. zn. 11 Tdo 1041/2009
13. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. května 2005, sp. zn. 8 Tdo 1500/2004
14. Rozsudek ze dne 17. 1. 1970, *Delcourt v. Belgium*, Application no. 2689/65
15. Rozsudek ze dne 23. 2. 1994, *Stanford v. Spojené království*, A č. 282 – A, § 26

Internetová stránka:

1. <http://www.portal.justice.cz>
2. <http://portal.gov.cz/>
3. <http://www.cak.cz/>
4. <http://www.beck-online.cz/>
5. http://www.radaevropy.cz/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=13&dir=ASC&order=name&Itemid=97&limit=20&limitstart=0

Ostatní zdroje:

1. Důvodová zpráva k zákonu č. 292/1993 Sb.
2. Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy (č. 2000) 21

Shrnutí

Tato diplomová práce rozebírá problematiku postavení obhájce v trestním řízení. Obhájce je významným subjektem, který je v TŘ zakotven již od samého počátku. Jeho práva a povinnosti se postupem času vyvíjely, dostávaly různou podobu a rozmezí. S osobou obhájce souvisí i některé procesní instituty, které jsou v této práci zpracovány v jednotlivých kapitolách. Nalezneme zde pluralitu obhájců, nutnou obhajobu, obstarávání důkazů obhájcem a další. V neposlední řadě tato práce poskytuje pohled na uplatňování práva na obhajobu v jednotlivých stadiích trestního řízení.

Cílem této práce je podat souvislý výklad o pozici obhájce v trestním řízení, realizaci práva na obhajobu obviněným a využívání tohoto práva v jednotlivých stadiích trestního řízení. Závěr práce obsahuje zhodnocení současné právní úpravy a návrhy de lege ferenda.

Summary

This thesis analyses issues counsel's position in criminal proceedings. The counsel is significant subject who is anchored in the Criminal Procedure from the beginning. His rights and obligations developed all the time, received different forms and ranges. There are some procedural institutes which are connected with subject of counsel. These institutes are processed in individual chapters. We can find defenders' pluralism, necessary defense, provision of evidences by counsel and others. Finally this thesis provides view on application of the right to defense in individual stages of criminal proceedings.

The main aim of this thesis is to provide coherent interpretation counsel's position in criminal proceedings, implementation of the right of defense and using this right during each stage of criminal proceedings. At the end of thesis we can find evaluation of current legislation and proposals de lege ferenda.

Klíčová slova

Obhájce, obhajoba, právo na obhajobu, obviněný, trestní řád, trestní řízení, advokát, důkaz.

Key words

Counsel, Defense, Right To Defense, Defendant, Criminal Procedure, Criminal Proceedings, Lawyer, Evidence.